

MINISTERUL DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI CONSTRUCȚIILOR

STRATEGIA NAȚIONALĂ DE DEZVOLTARE REGIONALĂ 2013-2015

Chișinău 2012

CUPRINS

ACRONIME

GLOSAR DE TERMENI

INTRODUCERE

I. Politici ale Dezvoltării Regionale	7
1.1 Politici Naționale și Sectoriale	7
1.2 Dezvoltare Regională și Integrarea Europeană a Republicii Moldova	7
1.3 Dezvoltarea Regională în contextul descentralizării	9
II. Retrospectiva dezvoltării regionale în Republica Moldova	10
2.1 Obiectivele politicii de dezvoltare regională 2007-2012	10
2.2 Progresul înregistrat în implementarea SNDR 2010-2012	11
III. Sumarul analizei social - economice	16
3.1 Context general	16
3.2 Evoluția demografică	17
3.3 Activitatea economică și nivelul de sărăcie	18
3.4 Infrastructura drumurilor	20
3.5 Sisteme de alimentare cu apă și canalizare	21
3.6 Infrastructura și managementul deșeurilor solide	22
3.7 Turismul	23
3.8 Eficiența Energetică	24
3.9 Analiza SWOT	27
IV. Principiile, obiectivele și mecanismele de implementare	29
4.1 Principiile fundamentale ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regionale	29
4.2 Obiectivul strategic și obiectivele specifice	29
4.3 Mecanisme și instrumente de realizare a obiectivelor	30
V. Managementul procesului de implementare a SNDR	36
5.1 Managementul financiar	36
5.2 Managementul instituțional	37
5.3 Monitorizare și evaluare	37
5.4 Transparența în procesul de implementare a SNDR	39

ANEXE

ACRONIME

ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CNCDR	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
DGDR	Direcția Generală Dezvoltare Regională
DUP	Documentul Unic de Program
FNDR	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
IDAM	Indice de Deprivare a Ariilor Mici
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MDRC	Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor
MF	Ministerul Finanțelor
ME	Ministerul Economiei
MM	Ministerul Mediului
MTID	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor
MSPL	Modernizarea Serviciilor Publice Locale
ONG	Organizații Non-guvernamentale
PIB	Produs Intern Brut
POR	Planul Operațional Regional
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDCH	Regiunea de Dezvoltare Chișinău
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RDT	Regiunea de Dezvoltare Transnistria
RDUTAG	Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
RM	Republica Moldova
SDR	Strategia de Dezvoltare Regională
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
SP	Sector Public
SWOT	Puncte tari, Puncte slabe, Oportunități și Amenințări
UE	Uniunea Europeană
VAB	Valoarea Adăugată Brută

GLOSAR DE TERMENI

Planificare integrată-reprezintă planificarea activităților ce presupun dezvoltarea simultană a domeniilor economic, social sau de mediu, evitând acționarea în avantajul unuia și detrimentul celorlalte. Integrarea (viziunii, obiectivelor, strategiilor) este un principiu care asigură durabilitatea dezvoltării. Se evită dezvoltarea economică bazată pe consum și utilizarea irațională a resurselor naturale ca și cum acestea ar fi nelimitate iar dezvoltarea economică aducând beneficii parțiale, creînd tensiuni în societate prin apariția disparităților economice și sociale. Planificarea integrată se concentrează pe zonele în care domeniile de dezvoltare se suprapun, astfel încât deciziile adoptate în cazul unui domeniu, vizează și cerințele celorlalte două, având un impact pozitiv asupra acestora sau cel puțin nu vor afecta dezvoltarea lor.

Planificare participativă - este un proces proiectat pentru a aborda o problemă sau o oportunitate în scopul soluționării și exploatării cu succes a acesteia, prin eforturi de colaborare dintre cei mai importanți factori interesați.

Coeziune teritorială - este expresia dezvoltării echilibrate, coerente și armonioase a teritoriului, sub aspectul activităților economice, sociale, al dotărilor, al accesibilității, al calității mediului, al condițiilor de viață și de muncă echitabile pentru toți cetățenii, indiferent de locul în care se află.

Indicele de Deprivare a Ariilor Mici - reprezintă un indicator complex ponderat ce înglobează date administrative din localități cu privire la șapte domenii: venitul gospodăriei, potențialul economic, compoziția demografică, îngrijirea medicală, educația, condițiile de trai și amplasarea geografică.

Cluster-ul - este o concentrare geografică de teritorii, localități, servicii, sau alte activități desfășurate în diferite domenii interconectate, stabilite între instituții asociate într-un anumit domeniu.

INTRODUCERE

Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru perioada 2013-2015 (în continuare SNDR) reprezintă principalul document de planificare strategică a politicii de dezvoltare regională.

Acest document schițează perspectivele dezvoltării regionale (în continuare DR) în Republica Moldova, precum și definește instrumentele și mecanismele de realizare a obiectivelor strategice. Totodată, Strategia pentru perioada 2013-2015 reprezintă o continuitate logică a Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr.158 din 04.03.2010, care a fost realizată în perioada 2010-2012.

Prezentul document a fost elaborat avînd la bază prevederile legislației în vigoare ale Republicii Moldova: Legea nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova; Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020; Strategia Națională de Descentralizare. Concomitent, în scopul optimizării orientării politicilor implementate anterior și realizării unei continuități durabile au fost examinate și rezultatele evaluării impactului implementării Strategiei precedente.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru perioada 2013-2015:

- Este direcționată de Programul de activitate al Guvernului „Integrare Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare”, care oferă cadrul de politici de guvernare a Republicii Moldova pentru perioada 2011-2014 și este conformă cu politicile naționale sectoriale.
- Se ghidează de cadrul legislativ, cadrul normativ și cel instituțional al dezvoltării regionale creat în conformitate cu tendințele și obiectivele stabilite de directivele Uniunii Europene.
- Contribuie la atingerea obiectivului strategic de integrare europeană a Republicii Moldova, precum și la realizarea prevederilor Planului de Acțiuni Republica Moldova-UE.
- Este orientată spre transpunerea dimensiunilor economice, sociale și teritoriale ale politicilor europene pe plan național, asigurînd astfel aplicarea mecanismului dezvoltării durabile.
- Se bazează pe analiza situației social-economice, starea reală a regiunilor și progresul înregistrat în urma implementării Strategiei precedente.
- Ține cont că începînd cu 2010, în Republica Moldova a demarat procesul de implementare a proiectelor regionale în conformitate cu prioritățile prevăzute în Strategiile de Dezvoltare Regională (în continuare SDR) Nord, Centru și Sud.
- Reprezintă, în același timp, un document de bază, care orientează Strategiile de dezvoltare regională Nord, Centru și Sud pentru următorul ciclu de programare regională.

Urmare analizei social-economice efectuate în profil regional se denotă existența disparităților în nivelul de dezvoltare intra și inter-regionale și formulează aceste constatări ca o problemă în calea dezvoltării Republicii Moldova. Aceste disparități sunt condiționate de: diferențele de dezvoltare economică a regiunilor, lipsa unei planificări integrate și participatorii, capacități instituționale insuficiente, resurse financiare limitate la nivel local și central, experiența insuficientă în implementarea proiectelor regionale și parteneriatelor intercomunitare.

Dat fiind faptul, că factorii menționați stagnează promovarea unei dezvoltări regionale echilibrate, prezenta Strategie stabilește căile pentru atingerea obiectivului general strategic, care constă în ***Dezvoltarea echilibrată și durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova.***

Obiectivul general strategic va fi atins prin realizarea obiectivelor specifice, iar acestea, la rîndul lor, vor fi realizate eficient și eficace prin implementarea unor mecanisme și instrumente, proprii politicii

de dezvoltare regională. Strategia descrie de asemenea și sistemul de monitorizare/evaluare permanentă a implementării acțiunilor planificate pentru perioada 2013-2015.

Strategia a fost elaborată de un grup de specialiști ai Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor împreună cu membrii Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, colaboratorii Agențiilor de dezvoltare regională și în final, fiind consultată de experți naționali și internaționali din Uniunea Europeană: Franța, Germania, Marea Britanie, Polonia și România.

SNDR contribuie la aplicarea cu succes a politicilor naționale pentru asigurarea dezvoltării social-economice durabile a țării și creșterea bunăstării populației.

I. Politici ale Dezvoltării Regionale

1.1 Politici Naționale și Sectoriale

Politica de dezvoltare regională reprezintă un ansamblu de activități planificate și promovate de autoritățile administrației publice centrale și locale, în parteneriat cu diverși actori (publici și non-publici), în vederea asigurării unei creșteri economice, dinamice și durabile pe întreg teritoriul țării. Aceasta va fi realizată prin valorificarea eficientă a potențialului regional și local, pentru îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

Implementarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova a început odată cu aprobarea Legii nr. 438 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova¹ și nemijlocit a SNDR, aprobată în anul 2010². Instrumentele de realizare ale politicii de dezvoltare regională țin de implementarea prevederilor unor documente importante, cum sînt: strategii naționale, regionale și sectoriale, programe și planuri de acțiuni.

În conformitate cu prevederile legii privind dezvoltarea regională, coordonarea politicii de dezvoltare regională cu cele sectoriale, precum și identificarea instrumentelor de implementare a acestora este asigurată de Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale.

Prezenta Strategie asigură coordonarea documentelor de planificare strategică.

Astfel, SNDR a fost elaborată în plină concordanță cu scopurile și obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare, precum și cu prevederile definite de alte politici naționale și sectoriale. Strategia pune accentul pe încurajarea actorilor regionali și locali de a se concentra asupra creării condițiilor pentru dezvoltarea economică în diferite sectoare, evitînd concomitent, dispersarea exagerată a resurselor financiare și administrative.

SNDR reprezintă un document de planificare strategică de nivel național. La nivel regional, politica de dezvoltare regională este implementată în conformitate cu prevederile Strategiilor de Dezvoltare Regională. Elaborarea și actualizarea acestora, oferă un context „orizantal” vast, care permite o coordonare și concentrare mai eficientă a eforturilor financiare ale autorităților publice centrale de specialitate și a donatorilor în regiuni.

Strategia va promova „guvernarea integrată” și sinergia dintre programele naționale abordate pe linie verticală și programele regionale, cărora le este specifică o abordare pe orizontală. Aceasta va asigura desfășurarea activităților de planificare în Republica Moldova în conformitate cu practicile europene.

1.2 Dezvoltarea regională și integrarea în UE a Republicii Moldova

În procesul elaborării prezentei Strategiei s-a ținut cont de realizările și problemele identificate în procesul de implementarea a politicilor și de exigențele impuse în procesul integrării europene.

Politica regională a UE este o politică de investiții, care își propune să susțină competitivitatea și creșterea economică, îmbunătățirea calității vieții, crearea de locuri de muncă și dezvoltarea durabilă, care contribuie la îndeplinirea obiectivelor Strategiei Europa 2020.

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 21-24 din data de 16.02.2007

² Strategia Națională de Dezvoltare Regională aprobată prin HG nr. 158 din 04.03.2010

În perspectiva de integrare europeană a țării, dezvoltarea regională se regăsește în Planul de Acțiuni RM-UE la compartimentul „Dezvoltarea rurală și regională”.

De asemenea, în 2010 au fost lansate negocierile pentru semnarea Acordului de Asociere, titlul 6 al căruia prevede stabilirea relațiilor în următoarele domenii: dezvoltare regională, cooperare transfrontalieră și regională. O atenție sporită este acordată dezvoltării zonelor defavorizate și cooperării teritoriale cu scopul intensificării comunicării, schimbului de informații și a experienței între autoritățile naționale, locale și societatea civilă. Acordul conține prevederi conform cărora părțile vor intensifica și asigura o coordonare și cooperare mai eficientă între țările și regiunile în cadrul Strategiei UE pentru regiunea Dunării. În acest sens, eforturile sunt concentrate pe rețele de comunicații (infrastructură de transport și rețele de energie), protecția mediului, a resurselor de apă, managementul riscurilor, dezvoltarea social-economică (cultură, educație, cercetare, turism, dezvoltare rurală, piața internă) și îmbunătățirea sistemului de guvernare (capacitate instituțională și securitate internă).

Politica de dezvoltare regională în Republica Moldova a fost elaborată în conformitate cu tendințele și prevederile directivelor europene care au ca obiectiv reducerea disparităților economice, sociale și teritoriale majore dintre regiunile Europei. În acest context, Uniunea Europeană a susținut această abordare a dezvoltării regionale începând cu 1999. Politica dezvoltării regionale s-a bazat în mare parte pe preocupările interne, cum ar fi disparitățile în mod special (i) între municipiul Chișinău și municipiul Bălți și restul țării; (ii) între zonele urbane și cele rurale, precum și (iii) zonele sau localitățile marginalizate.

Pînă în prezent, politica de dezvoltare regională nu a fost percepută ca o politică de coeziune social-economică pentru Republica Moldova. Totuși aceasta transpune obiectivele, practicile și modalitățile politicii europene de coeziune economică și socială și a dezvoltării regionale ajustate necesităților țării. Pe parcursul implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (2010-2012) acest aspect s-a reflectat în planificarea Programelor Pilot ale Dezvoltării Regionale Europene (PPDRE), lansate în 2011 și care au fost inițiate în toate țările din cadrul Programului de Vecinătate al UE, inclusiv Republica Moldova.

În scopul implementării reformelor și a aprofundării relațiilor dintre UE și Republica Moldova, beneficiem de Politica Europeană de Vecinătate și Parteneriat. În același timp, Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP) are ca scop susținerea țărilor partenere în procesul de implementare a reformelor pentru domeniile: dezvoltarea regională, dezvoltarea rurală și agricultură.

În perioada de referință a fost inițiată promovarea unei strategii care se bazează pe reducerea disparităților economice și sociale. În cazul Republicii Moldova, Strategia Națională de Dezvoltare Regională care era deja elaborată, a fost luată drept bază în identificare a PPDRE. Din moment ce cadrul legal era unul funcțional, s-a ajuns la un acord care presupune asistarea de către program a două componente:

- Asistența Tehnică și Cooperarea Delegată
- Statistică și Proiecte.

Programul Pilot de Dezvoltare Regională Europeană urmează să atingă un nou nivel avînd în vedere dialogul politic asupra domeniului dezvoltării regionale, care a fost inițiat prin Memorandumul semnat în iulie 2010 de către Comisarul pentru Politică Regională și Prim Ministrul Republicii Moldova.

Cooperarea inter - instituțională este un segment important pentru stabilirea și/sau continuarea dialogului cu partenerii UE. Astfel, prin semnarea memorandumurilor de înțelegere cu ministerele omoloage din România, Polonia, Letonia, în perspectivă și alte țări membre ale UE, se creează cadrul favorabil pentru preluarea bunelor practici existente în domeniul dezvoltării regionale și totodată facilitează crearea parteneriatelor la nivel local și regional. Un exemplu benefic în acest context, reprezintă cooperarea inter instituțională prin implementarea proiectului Twinning.

În acest sens, Strategia Națională de Dezvoltare Regională (2013-2015) va continua fortificarea principiului coeziunii în dezvoltarea regională a Republicii Moldova, răspunzând imperativelor politicilor trasate în cel de-al Cincilea Raport al Coeziunii. Documentul ia în considerare focusarea sporită asupra rolului zonelor urbane în stimularea creșterii din cadrul regiunilor.

Această Strategie și Planul său de Acțiuni mizează pe susținerea constantă a UE în Dezvoltarea Regională.

1.3 Dezvoltarea regională în contextul descentralizării

Descentralizarea este un proces continuu de autoanaliză și reformă a unui stat, prin care se urmărește distribuirea optimă a responsabilităților și resurselor între APC și APL de ambele niveluri. Procesul de descentralizare oferă APL-urilor atribuții și competențe în trei sfere: (i) politică, (ii) administrativ-organizațională și (iii) financiară. Aceste atribuții și competențe trebuie exercitate în condiții de autonomie, care presupun libertatea de luare a deciziilor și exercitare a atribuțiilor cu respectarea legalității, încadrării în politicile naționale, regionale și sectoriale.

În același timp, dezvoltarea regională și descentralizarea sunt politici inter-relaționale. Pe de o parte, politicile de dezvoltare regională vor beneficia direct în rezultatul procesului de descentralizare realizat cu succes, deoarece va fi facilitată participarea autorităților locale la planificarea regională, elaborarea proiectelor, co-finanțarea lor, asigurând un management eficient al fondurilor utilizate. Pe de altă parte, autoritățile locale și cetățenii pot beneficia de politicile regionale, dacă ele reflectă prioritățile lor și conduc la îmbunătățirea serviciilor și creșterea calității vieții.

Totodată, responsabilitatea pentru realizarea politicii de dezvoltare regională este o prerogativă a Guvernului, dar care este realizată cu sprijinul autorităților locale și a societății civile, prin structurile decizionale și de implementare la nivel regional - Consiliile Regionale pentru Dezvoltare și Agențiile de Dezvoltare Regională.

În acest context, alinierea politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova necesită timp și eforturi considerabile pentru a corespunde exigențelor politicilor UE. Astfel, pentru a fi conforme acestor practici, urmează ca autoritățile locale să devină parteneri efectivi, atât în procesul de planificare strategică, cât și în exercitarea atribuțiilor de implementare a proiectelor finanțate din fondurile naționale și internaționale. De asemenea, este necesară consolidarea capacităților ADR, în special, în ceea ce se referă la rolul de facilitator de programare, monitorizare și evaluare a implementării Planurilor Operaționale.

Abilitatea autorităților publice locale de a participa efectiv la dezvoltarea și implementarea proiectelor regionale necesită creșterea autonomiei lor. Implementarea cu succes a politicii de descentralizare și autonomiei locale va asigura sporirea capacităților instituționale ale APL pentru implementarea politicilor de dezvoltare regională.

II. Retrospectiva Dezvoltării Regionale în Republica Moldova

2.1 Obiectivele politicii de dezvoltare regională 2007-2012

Politica de dezvoltare regională a Republicii Moldova derivă din prevederile cadrului legal aprobat prin Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, Programul de activitate al Guvernului "Integrare europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare", precum și din politicile europene în acest domeniu.

Legea privind dezvoltarea regională definește principalele obiective ale dezvoltării regionale:

- a. obținerea unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- b. reducerea dezechilibrului nivelelor de dezvoltare social - economice intra și interregionale;
- c. consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea socio-economică a regiunilor;
- d. susținerea activității autorităților administrației publice locale și a colectivităților locale, orientate spre dezvoltarea social-economică a localităților și coordonarea interacțiunii lor cu strategiile și programele naționale, regionale și sectoriale de dezvoltare.

În practică, implementarea Legii a demarat odată cu aprobarea Strategiei pentru perioada 2010-2012. Scopul principal al strategiei vizate a fost identificat ca fiind "crearea unui cadru instituțional de dezvoltare regională concentrându-se pe crearea și menținerea unui sistem de gestionare, implementare, finanțare, monitorizare și evaluare a dezvoltării regionale". De asemenea, s-a urmărit sprijinirea obiectivelor SND, prin identificarea unui mecanism eficient de implementare, pentru crearea unui mediu favorabil creșterii durabile.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2010 - 2012 a identificat obiectivele dezvoltării regionale, ținând cont de situația social-economică la momentul dat. Astfel, principalele obiective au fost următoarele:

- crearea și funcționarea eficientă a noilor instituții de dezvoltare regională (consiliile regionale pentru dezvoltare, agențiile de dezvoltare regională);
- identificarea cadrului conceptual pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare regională durabilă pe termen lung și a planurilor operaționale pentru fiecare regiune;
- crearea parteneriatelor regionale strategice pentru gestionarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională;
- sprijinirea unui proces participativ puternic pentru maximizarea impactului dezvoltării regionale asupra celor săraci și păturilor socialmente vulnerabile și femeilor;
- consolidarea capacităților Guvernului în gestionarea eficientă a programelor și proiectelor de dezvoltare regională;
- implementarea mecanismelor transparente și eficiente de monitorizare și evaluare a procesului de dezvoltare regională;
- elaborarea și raportarea în termen a statisticii regionale, pentru a susține, atât elaborarea strategiilor de dezvoltare regională, cât și monitorizarea și evaluarea lor;
- elaborarea unui mecanism viabil, flexibil și durabil de finanțare a dezvoltării regionale, atât pentru Guvern, cât și pentru donatori.

2.2 Progresul înregistrat în implementarea SNDR 2010-2012

- **Obiectivul 1.** *Crearea și asigurarea funcționării eficiente a noilor instituții de dezvoltare regională (consiliile regionale pentru dezvoltare, agențiile de dezvoltare regională)*

În scopul asigurării realizării obiectivului menționat, eforturile Guvernului au fost focusate, inițial, în trei Regiuni de Dezvoltare: Nord, Centru și Sud, în care au fost constituite Consiliile Regionale pentru Dezvoltare (CRD). De asemenea, la nivel național a fost constituit Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR), avînd la bază reprezentarea echitabilă a tuturor factorilor implicați: reprezentanți APC, APL de nivelul I și II, reprezentanți ai societății civile și ai sectorului privat din cele trei regiuni de dezvoltare.

Pentru a asigura buna funcționare a acestor instituții, dar și pentru a reglementa activitățile acestora a fost elaborat și aprobat cadrul normativ corespunzător, și anume: Regulamentul Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale, Regulamentul - Cadru al Consiliului Regional pentru Dezvoltare, Regulamentul - Cadru al Agenției de dezvoltare regională³, Manualul operațional al Agențiilor de dezvoltare regională precum și un șir de alte documente, care vizează activitatea instituțiilor sus-menționate și stabilesc relațiile de colaborare în vederea implementării politicii de dezvoltare regională.

În vederea asigurării implementării politicii de dezvoltare regională, pe parcursul anului 2010 au fost create Agențiile de dezvoltare regională în cele trei regiuni de dezvoltare: Nord, Centru și Sud. Agențiile activează în baza documentelor menționate anterior.

- **Obiectivul 2.** *Identificarea cadrului conceptual pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare regională durabilă pe termen scurt și mediu și a planurilor operaționale pentru fiecare regiune*

Procesul de planificare strategică la nivel național și regional a fost unul participativ și bazat pe analiza unui șir de factori importanți care într-un mod sau altul influențează situația social-economică a regiunii. Crearea Grupurilor de lucru pentru diferite domenii de intervenție ale sferei social-economice a fost o decizie cu impact destul de benefic. Au fost acoperite aproape toate domeniile de activitate și conexiunile aferente dezvoltării regionale. Rezultatul activității acestor grupuri a oferit posibilitatea de identificare a priorităților ce pot asigura o creștere a nivelului de dezvoltare și îmbunătățirea condițiilor de trai a populației. Astfel, în urma analizei social-economice și a concluziilor Grupurilor de lucru instituite în fiecare din regiunile de dezvoltare, au fost elaborate Strategiile de Dezvoltare Regională, viziunea strategică ale cărora s-a axat pe următoarele priorități de dezvoltare a regiunilor:

1. Reabilitarea infrastructurii fizice;
2. Susținerea dezvoltării sectorului privat, în special în regiunile rurale;
3. Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice.

Ulterior, SDR au fost aprobate prin deciziile Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare. Un alt document strategic important pentru regiunile de dezvoltare sunt Planurile Operaționale Regionale, ce reprezintă documente-cadru și care constituie planurile de implementare a Strategiilor de Dezvoltare Regională respective, prevăzute pentru o perioadă de 3 ani și care conține programe, proiecte și activități prioritare. Planurile operaționale regionale fiind aprobate prin deciziile

³ Aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.127 din 08.02.2008

Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, oferă legitimitate la nivel local a procesului de implementare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională. Acestea oferă posibilitatea de implicare activă a actorilor regionali în realizarea obiectivelor propriilor strategii de dezvoltare social-economică. În același timp, procesul decizional participativ asigură abordarea ”de jos în sus” a problematicii de dezvoltare a regiunilor și se bazează pe necesitățile reale identificate.

- **Obiectivul 3.** *Crearea parteneriatelor regionale strategice pentru gestionarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională*

În scopul dezvoltării parteneriatelor au fost întreprinse măsuri de facilitare a respectivului proces prin consolidarea capacităților actorilor naționali și regionali.

Parteneriatele presupun stabilirea angajamentelor partenerilor la nivel național și regional. Angajamentele sînt corelate cu obiectivele strategiilor regionale și sînt întocmite în vederea implementării mai eficiente a programelor și proiectelor regionale. Acestea presupun o abordare integrată pentru dezvoltarea regională, susținută de toți actorii implicați în acest proces.

În scopul de a facilita dezvoltarea parteneriatelor, au fost întreprinse activități comune menite să sporească coerența între angajamentele asumate în contextul implementării proiectelor, precum și atragerea investițiilor în teren.

Acest obiectiv a fost realizat prin organizarea sesiunilor de instruire, atelierelor de lucru, meselor rotunde cu participarea reprezentanților administrației publice centrale, specialiștilor ADR, administrației publice locale, reprezentanți ai societății civile, sectorului privat și academic. De asemenea, au fost aplicate instrumente specifice pentru stimularea creării parteneriatelor în cadrul apelurilor de propuneri de proiecte, astfel atingîndu-se efectul regionalizării. Documentele care reglementează procedura de selectare și evaluare a proiectelor de dezvoltare regională promovează intens parteneriatul între diferite instituții, publice sau private, și anume grilele de evaluare în procesul de selectare a proiectelor de dezvoltare regională presupun punctaj superior pentru acele proiecte care sunt elaborate în parteneriat.

- **Obiectivul 4.** *Sprijinirea unui proces participativ puternic pentru maximizarea impactului dezvoltării regionale asupra celor săraci și păturilor socialmente vulnerabile și femeilor*

În procesul elaborării documentelor de politici regionale (SNDR și SDR) au fost organizate audieri și consultări publice prin implicarea reprezentanților tuturor părților interesate. În scopul cuantificării eforturilor de diminuare a discrepanțelor de dezvoltare intra-regională au fost aplicați indicii de deprivare a ariilor mici.

De asemenea, în cadrul realizării obiectivului 2, procesul de elaborare a documentelor de planificare strategică a fost unul destul de participativ. Aceste activități au fost direcționate anume spre identificarea necesităților de dezvoltare a regiunilor, iar prioritățile identificate contribuie la asigurarea populației din regiuni cu servicii publice de calitate, asigurarea unui trai decent și cu respectarea principiului egalității de gen.

- **Obiectivul 5.** *Consolidarea capacităților APC și APL în gestionarea eficientă a programelor și proiectelor de dezvoltare regională*

Consolidarea capacităților actorilor naționali și regionali constituie un obiectiv vital în vederea realizării cu succes a politicii de dezvoltare regională. Realizarea obiectivului dat a fost asigurată inclusiv cu asistența partenerilor de dezvoltare internaționali prin implementarea unor proiecte comune. Astfel, în cadrul proiectelor ”Moldova: Cooperare pentru Dezvoltare”(finanțat de DFID/SIDA), ”Dezvoltarea Capacităților și Cooperarea Transfrontalieră” (finanțat de GIZ, în cadrul proiectului ”Modernizarea serviciilor publice locale”), proiectul Twinning ”Consolidarea capacităților de dezvoltare regională în Republica Moldova” (finanțat de UE), actorii naționali și regionali beneficiază de posibilitatea de a-și perfecționa cunoștințele în domeniul dezvoltării regionale, de a obține experiență în managementul financiar al proiectelor și de a fi familiarizați cu politicile europene în domeniul.

În vederea consolidării capacităților APC și APL anual, în concordanță cu analiza nevoilor de training elaborate cu suportul experților naționali și internaționali, sunt întocmite programe de instruire a tuturor actorilor implicați. Aceste programe contribuie la crearea și fundamentarea unor abilități noi necesare pentru planificarea strategică, identificarea și implementarea proiectelor regionale. Tematicile incluse în programele de instruire sunt parte componentă a două domenii ample de studiu: planificarea strategică și managementul ciclului de proiect. În același context, au fost inițiate un șir de activități cu privire la includerea în curriculumul instituțiilor superioare de învățământ a domeniului dezvoltării regionale. Dezvoltarea regională ca obiect de studiu se regăsește în planurile de învățământ ale Academiei de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, Academia de Studii Economice din Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, precum și Universitatea Alecu Russo din Bălți.

- **Obiectivul 6.** *Implementarea mecanismelor transparente și eficiente de monitorizare și evaluarea procesului de dezvoltare regională*

În scopul asigurării transparenței mecanismelor de monitorizare și evaluare a fost elaborată metodologia respectivă.

Procesul decizional de implementare a proiectelor regionale și de utilizare a finanțelor publice a fost supus auditului regularității gestionării resurselor din FNDR de către Curtea de Conturi a Republicii Moldova.

Secția audit intern a MDRC oferă servicii de consultanță și asigură eficacitatea managementului sistemului financiar și de control al utilizării bugetului operațional al ADR și corectitudinea desfășurării achizițiilor publice în procesul de implementare a proiectelor. Concomitent, cu suportul experților internaționali se desfășoară analiza impactului implementării proiectelor, asigurând durabilitatea lor.

Semestrial sunt publicate rapoartele privind activitatea agențiilor și lunar se publică buletinele informative periodice. Totodată, procesul de implementare a proiectelor de dezvoltare regională este în vizorul structurilor de evaluare și control intern, național și internațional, iar informația cu privire la procesul de implementare al acestora este publică.

- **Obiectivul 7.***Elaborarea și raportarea în termen a statisticii regionale, pentru a susține atât la elaborarea strategiilor de dezvoltare regională, cât și monitorizarea și evaluarea lor*

Întru elaborarea statisticii regionale a fost stabilit sistemul de monitorizare și evaluare a măsurilor de susținere a dezvoltării regionale. Metodologia de implementare a sistemului respectiv este specificată în Manualele operaționale ale FNDR și ADR.

În acest context, prin ordinul MDRC nr. 87 din 28.09.2011 a fost aprobată Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea măsurilor de susținere a dezvoltării regionale, în care sunt stipulate delimitările conceptuale dintre monitorizare și evaluare, nivelurile de monitorizare și evaluare, indicatorii de monitorizare, niveluri și responsabilități de raportare, evaluarea și analiza impactului. Întru realizarea prevederilor Instrucțiunii menționate, precum și în temeiul HG nr. 158 din 04.03.2010 "Cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională", MDRC raportează semestrial CNCDR și anual Guvernului despre procesul de implementare a SNDR. Drept bază pentru elaborarea raportului dat constituie inclusiv și informația din rapoartele respective ale ADR-lor.

Sistemul de indicatori de monitorizare a proiectelor de dezvoltare regională a fost creat reieșind din tipologiile de proiecte conform domeniilor prioritare stabilite în regiunile de dezvoltare. Aceste domenii sunt: aprovizionarea cu apă și canalizare, drumuri, gestionarea deșeurilor menajere solide, eficiență energetică, susținerea businessului mic și mijlociu, atractivitatea turistică.

De asemenea, a fost elaborat instrumentarul de raportare privind monitorizarea procesului de implementare a proiectelor de dezvoltare regională, care presupune formularele de raportare săptămânale, lunare și trimestriale. Rapoartele trimestriale sunt prezentate de către agenții Ministerului, și cuprind informația generală despre proiecte, indicatorii de produs și rezultat, precum și monitorizarea mijloacelor financiare, unde este inclusă informația despre toate sursele de finanțare implicate la implementarea proiectelor.

Evaluarea proiectelor de dezvoltare regională se efectuează conform criteriilor stabilite de Comitetul de asistență în dezvoltare al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, care sunt: relevanța, eficiența, eficacitatea, impactul și durabilitatea. Recomandările efectuate în cadrul evaluării se utilizează pentru îmbunătățirea rezultatelor proiectelor evaluate, precum și la evitarea situațiilor nedorite în cadrul implementării altor proiecte.

În prezent, Biroul Național de Statistică (în continuare BNS) a inițiat procesul de dezvoltare a statisticii regionale, care va contribui la elaborarea documentelor de planificare strategică și la evaluarea acestora.

Obiectivul 8.*Elaborarea unui mecanism viabil, flexibil și durabil de finanțare a dezvoltării regionale atât pentru Guvern, cât și pentru donatori*

În perioada de referință, a fost amendată legea privind dezvoltarea regională cu privire la mecanismul de finanțare a dezvoltării regionale. Pentru a lărgi baza financiară a dezvoltării regionale sunt purtate negocieri cu partenerii de dezvoltare pentru suplinirea Fondului Național pentru Dezvoltare Regională, precum și atragerea surselor de finanțare directă a proiectelor de dezvoltare regională.

A fost elaborat și aprobat Manualul Operațional a FNDR care include descrierea detaliată a mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională. Periodic se organizează sesiuni de training pentru colaboratorii ADR, precum și pentru ceilalți actori ai dezvoltării regionale (reprezentanții APL, societății civile și ai sectorului privat). Au fost coordonate cu donatorii condițiile și mecanismele de finanțare a dezvoltării regionale implicând și resursele acestora. Datorită

activității respective, FNDR a primit suportul financiar direct de la DFID în sumă de 1,5 mln. lire sterline.

Pe parcursul anului 2012 a fost lansat programul pilot de dezvoltare regională în cadrul Parteneriatului Estic pentru anul 2012-2013 finanțat din fondurile UE, în valoare de 7 mln. euro.

Agencia de Cooperare Internațională a Germaniei a inițiat utilizarea resurselor financiare suplimentare în valoare de 3,6 mln. euro de către Ministerul Federal German pentru Colaborare Economică și Dezvoltare în cadrul proiectului ”Modernizarea serviciilor comunale în Republica Moldova”. Separat, în contextul vizitei cancelarului german, au fost aprobate 10 mln. euro pentru măsuri investiționale în domeniul dezvoltării infrastructurii comunal-regionale în Republica Moldova, pentru trei domenii prioritare:

- apă și canalizare;
- managementul deșeurilor solide;
- eficiență energetică.

Activitățile desfășurate spre atingerea obiectivelor au stat la baza evoluției procesului de dezvoltare regională în perioada dată. S-au înregistrat un șir de rezultate tangibile care atestă fiabilitatea și durabilitatea procesului de dezvoltare regională în Republica Moldova, totodată fortificându-se credibilitatea procesului pe plan intern și internațional.

La 10 mai 2010 a fost lansat Apelul-pilot de propuneri de proiecte pentru finanțare din mijloacele financiare ale FNDR pentru perioada 2010-2012. În urma acestuia au fost colectate 135 propuneri de proiecte în conformitate cu cele trei priorități ale Strategiilor de Dezvoltare Regională. Evaluarea proiectelor a fost efectuată în mod transparent, bazându-se pe grilele de evaluare. Aceste propuneri de proiecte au servit baza elaborării și aprobării de către Consiliile Regionale pentru Dezvoltare a Planurilor Operaționale Regionale pentru perioada anilor 2010-2012.

Comisia de evaluare a propunerilor de proiect finanțate din FNDR, constituită prin decizia CNCDR a selectat din lista proiectelor incluse în Planurile Operaționale Regionale și a prezentat CNCDR spre aprobare lista proiectelor pentru a fi incluse în DUP⁴. Ulterior, prin decizia CNCDR au fost incluse 56 proiecte. Acesta este un document de programare pe termen scurt a implementării politicii de dezvoltare regională, elaborat în baza strategiilor de dezvoltare regională și a planurilor operaționale regionale, ce includ programele și proiectele prioritare de dezvoltare regională care urmau a fi realizate într-o perioadă de trei ani.

⁴ DUP aprobat prin HG nr. 772 din 26.08.2010

III. Sumarul analizei social-economice

3.1 Contextul general

Din punct de vedere administrativ, teritoriul Republicii Moldova este organizat în: sate (doua sau mai multe sate se pot uni și forma comuna), orașe (unele orașe pot fi declarate municipii), raioane și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. Organizarea administrativ-teritorială este structurată pe două niveluri: satele (comunele) și orașele (municipiile) formează primul nivel, iar raioanele constituie nivelul al II-lea.

În conformitate cu Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, teritoriul țării a fost divizat în șase regiuni de dezvoltare: Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia, municipiul Chișinău și Transnistria.

Dezvoltarea social - economică a Republicii Moldova în perioada de după obținerea independenței a întâmpinat un șir de probleme de ordin politic și economic, care de altfel a fost completată de un șir de factori precum:

- Tenta agrară a economiei și dezvoltare foarte slabă a industriei producătoare și prelucrătoare
- Intensificarea procesului de migrație, fapt care a contribuit la reducere numărului populației cu vîrstă aptă de muncă și cu potențial de reproducere
- Potențialul slab de revigorare a economiei și creșterea dependenței cererii de consum de intensificarea migrațiunii

Evoluția social - economică a Republicii Moldova în ultima perioadă este caracterizată de un complex de procese orientate spre o dezvoltare echilibrată și durabilă în contextul influențelor politice și economice interne. În același timp, a fost conturat profilul social -economic al țării prin noile abordări și tendințe implementate în ultima perioadă. Prin urmare, creșterea economică a avut tendința de a se concentra diferit în regiunile țării (din diverse motive: istorice, geografice, politice etc.).

Astfel, în comparație cu țările din Europa, Republica Moldova se deosebește printr-o polarizare economică extrem de pronunțată, cînd jumătate din Produsul său Intern Brut este realizat în capitală, care concentrează numai un sfert din populația țării. Evidența cea mai vizibilă a acestei polarizări economice este concentrarea activității economice, a celor mai bune resurse umane și celei mai performante infrastructuri în capitală. Celelalte regiuni din țară reprezintă niște insulițe de viață economică mai mult sau mai puțin activă.

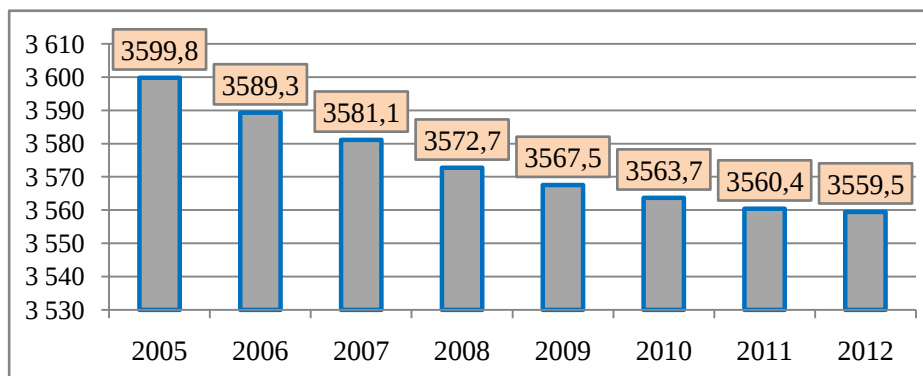
Chișinăul concentrează cele mai multe resurse de muncă ocupate în activități economice, avînd o densitate mare a întreprinderilor. Capitala Republicii Moldova, începînd cu anul 1995, a fost cel mai mare recipient de investiții, fapt ce a consolidat poziția ei în raport cu alte orașe regionale. Chișinăul a fost capabil să ofere companiilor ceea ce acestea caută în primul rînd: o piață cu un potențial mare și infrastructură de o calitate mai înaltă decît în alte orașe ale țării. Una din principalele cauze care a dus la concentrarea factorilor de producție preponderent în municipiul Chișinău și care a determinat decizia companiilor de a investi mai mult în aceste orașe, este disponibilitatea forței de muncă calificate. Necesarul de muncă calificată cu competențe relevante pentru companii este mai ușor de găsit în capitală, dat fiind faptul că aici se găsesc cele mai multe și prestigioase instituții de învățămînt din țară.

Această structură economico - geografică este confirmată în mod clar de un anumit număr de indicatori: migrația, sărăcia, numărul și densitatea companiilor, numărul angajaților, valoarea vânzărilor realizate, evoluția bugetelor, etc.

3.2 Evoluția demografică

Datele oficiale denotă faptul că populația stabilă a Republicii Moldova a scăzut în perioada 2005 - 2012 cu 1,12%. Această descreștere a fost determinată în mare parte de migrația peste hotare și descreșterea natalității.

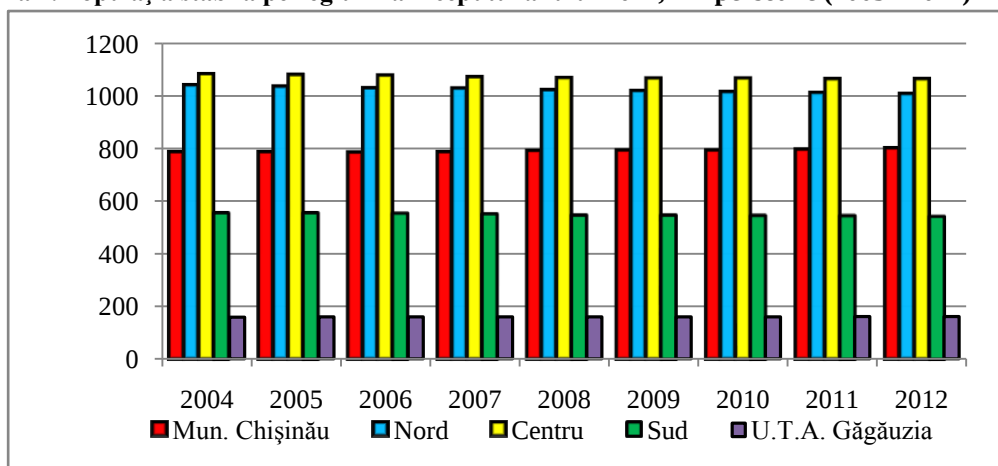
Figura 1. Populația stabilă a Republicii Moldova la începutul anului 2011, mii persoane (2005 - 2012)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Cea mai mare scădere a numărului de populație a avut loc în zona de Nord aproximativ 11,3 mii persoane, la sfârșitul anului 2011 numărul populației fiind de circa 1.006.622. După care urmează zona Centru unde numărul populației a scăzut cu circa 3,5 mii persoane, iar efectivul populației a crescut doar în raioanele Anenii Noi, Criuleni și Ialoveni și constituie circa 1.062.848 persoane. Și în zona de Sud populația a scăzut cu 2,8 mii persoane, în prezent fiind în număr total de 540.756 mii persoane, o creștere ușoară fiind doar în raionul Cahul. Există două regiuni în care numărul populației a crescut nesemnificativ, respectiv UTA Găgăuzia, unde populația a crescut cu 953 persoane (0,6% din numărul total al populației) între 2007-2011 și constituie 160.670 persoane, iar în municipiul Chișinău - numărul populației a crescut cu 4,4 mii și constituie 789.534 mii persoane. Populația stabilită pe regiuni este prezentată în figura 2.

Figura 2. Populația stabilă pe regiuni la începutul anului 2011, mii persoane (2005 - 2012)

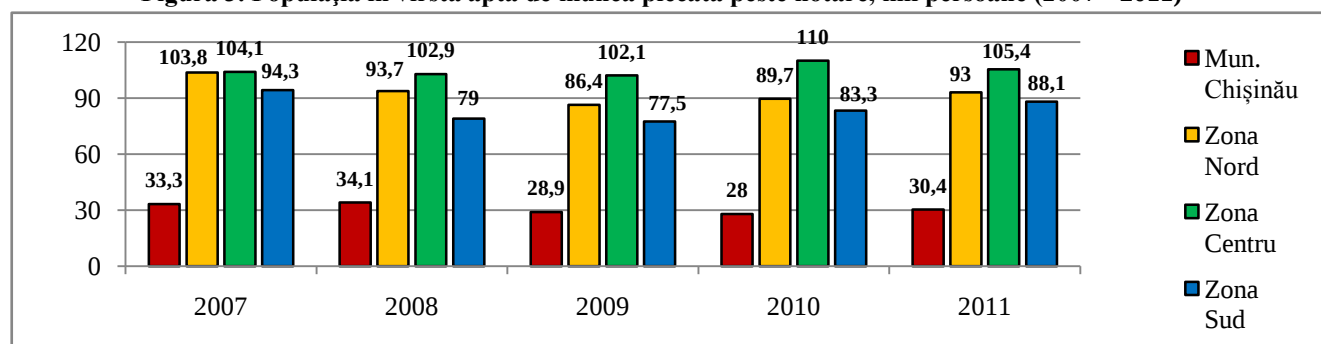
Sursa: Biroul Național de Statistică

Ca efect al dezechilibrelor menționate, s-au atestat fenomene de depopulare a regiunilor țării. Acest fenomen se manifestă mai ales în rândurile tinerilor care, odată ajunși la studii în capitală, tind să se stabilească aici după absolvire, datorită posibilităților de angajare și de trai existente. Totodată este afectată forța de producție în teritoriu, se aprofundează sărăcia și decalajul dintre diferite pături sociale, se intensifică procesul de îmbătrânire a populației, etc.

În profil teritorial se atestă diferențieri în structura pe vârste a populației, determinate de migrarea acesteia și fenomenele demografice. Astfel, în mediul rural, ponderea populației vîrstnice (50 ani și peste) este mai mare decît cea din mediul urban de 1,5 ori. La nivel de populație activă (în vîrstă aptă de muncă), în anul 2010 cca 24% se află în municipiul Chișinău.

Migrația forței de muncă joacă un rol foarte important pentru orașele mici și zonele rurale, întru cît cei care pleacă sunt preponderent din aceste zone și reprezintă persoane de vîrstă reproductivă și economic activă.

Figura 3. Populația în vîrstă aptă de muncă plecată peste hotare, mii persoane (2007 - 2011)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Creșterea economică a continuat să aibă un caracter geografic polarizat, amplificîndu-se disparitățile în dezvoltarea social - economică a țării. La fel este și cu repartizarea veniturilor populației.

În anul 2011 salariul mediu în municipiul Chișinău a fost de 4378,4 lei, iar în celelalte regiuni a variat între 2650,5 lei și 3015,2 lei.

3.3 Activitatea economică și nivelul de sărăcie

Municipiul Chișinău dispune într-o măsură mai mare decît alte localități de factori de producție și de elemente de infrastructură necesare pentru atragerea investițiilor. În anul 2010 municipiului Chișinău îi reveneau 57,0 % din producția industrială și 56,7 % din investițiile în capital fix. Celelalte regiuni au avut următoarea pondere în totalul investițiilor în capital fix și producția industrială:

Tabel 1. Ponderea investițiilor în capital fix și ponderea în totalul producției industriale în aspect teritorial

Regiunea	Valoarea producției fabricate		Total investiții în capital fix, pe regiune, mil. lei	Investiții în capital fix pe cap de locuitor, lei
	mil. lei	ponderea %		
Mun. Chișinău	16171,6	57,5	13009,9	13576,5
Nord	6371,0	22,6	2111,5	2785,4
Centru	3634,7	12,9	2099,8	2440,4
Sud	1043,0	3,7	1118,2	2786,6
UTA Găgăuzia	919,8	3,3	337,2	2699,4

Totodată, municipiul Chișinău concentrează majoritatea întreprinderilor din țară, dispune de un nivel mai mare de capital uman și de infrastructură relativ dezvoltată. Astfel, în 2010 în municipiul

Chișinău activau circa 63 % din numărul întreprinderilor din țară, inclusiv 64,7 % din toate întreprinderile mari, 51,7 % din întreprinderile medii, 57,9 % din întreprinderile mici și 65,1 % din micro-întreprinderi.

Așa cum indică datele tabelului 2, peisajul economic la nivelul întregii țări este dominat de micro-întreprinderi. La nivel regional, mai mult de jumătate din întreprinderi fac parte din categoria micului business și au ca principal gen de activitate vânzarea cu amănuntul. Chiar dacă sunt multe la număr, întreprinderile micului business din regiuni au o contribuție disproporționat de mică în crearea locurilor de muncă și în generarea valorii adăugate la nivelul întregii economii. Pe de altă parte, în regiuni există și foarte puține întreprinderi mari capabile să ofere posibilități de angajare stabile pentru forța de muncă locală.

Tabelul 2. Distribuția și densitatea teritorială a întreprinderilor în Republica Moldova, anul 2010 fără RD Transnistria

	Mari	Pondere întreprinderi mari %	Mijlocii	Pondere întreprinderi mijlocii %	Mici	Pondere întreprinderi mici %	Micro	Pondere întreprinderi micro %	Total	%
Total	1120	100	1657	100	9568	100	36428	100	48773	100
mun. Chișinău	725	64.7	856	51.7	5542	57.9	23717	65.1	30840	63.2
RD Nord	137	12.2	306	18.5	1365	14.3	3867	10.6	5675	11.6
RD Centru	126	11.3	233	14.1	1337	14.0	4843	13.3	6539	13.4
RD Sud	56	5.0	124	7.5	615	6.4	1593	4.4	2388	4.9
UTA Găgăuzia	29	2.6	68	4.1	273	2.9	892	2.4	1262	2.6

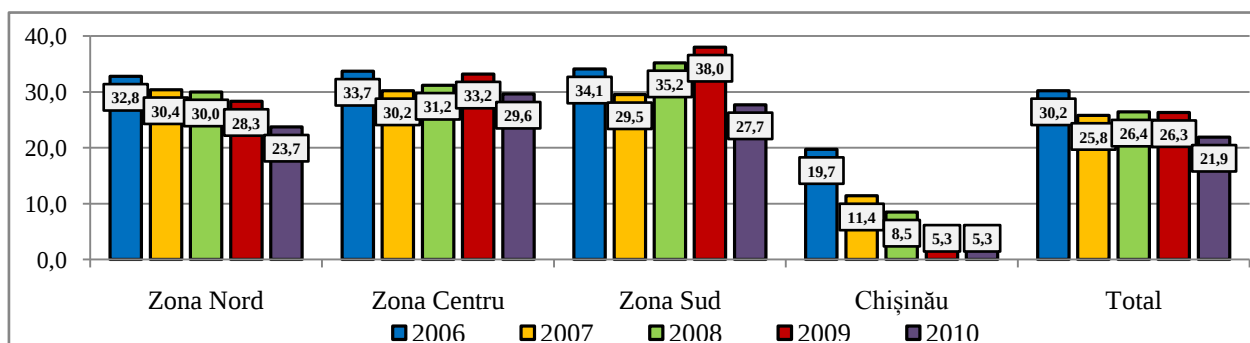
Sursa: Biroul Național de Statistică

Polarizarea economică a Republicii Moldova este și mai clar vizibilă dacă dezagregăm teritorial volumul total al veniturilor din vânzări pe economie. Astfel, companiile înregistrate în Chișinău raportează mai mult de 70 % din veniturile din vânzări pe țară.

Diferențiat se prezintă și sărăcia pe țară. Analiza datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice pentru anul 2010 arată că sub aspect regional, municipiul Chișinău dispune de cea mai mică rată a sărăciei (5,3%) și pe întreg parcursul perioadei 2006-2010 a avut loc o diminuare constantă a ratei sărăciei, spre deosebire de celelalte regiuni unde rata sărăciei variază între 23,7% în Regiunea de Dezvoltare de Nord, 27,7% în Regiunea de Dezvoltare Sud și 29,6% în Regiunea de Dezvoltare Centru.

Privită pe zone statistice, rata sărăciei se dovedește a fi neuniformă între Regiunea de Dezvoltare Nord, Centru și Sud, dar totuși la mare diferență comparativ cu municipiul Chișinău.

Figura 4. Evoluția ratei sărăciei în Republica Moldova pe zone, anii 2006 - 2010

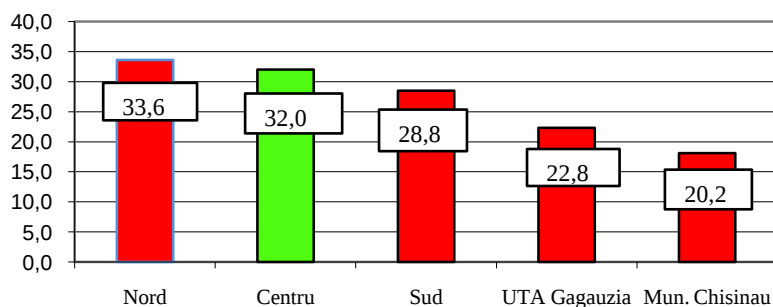
Sursa: Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice, BNS

3.4 Infrastructura drumurilor

Republica Moldova se află într-un proces intensiv de degradare a drumurilor: în 1992, 70% din lungimea drumurilor naționale erau în stare bună, în 1998 în stare bună erau 45%, iar în 2006 doar 7%. Cu toate că evoluția stării drumurilor locale a fost analizată mai puțin, studiul a 1500 km (din 6000km) de drumuri locale, efectuat în 2006 a constatat starea rea a circa 96% din lungimea acestora. Degradarea intensivă a drumurilor publice din Republica Moldova s-a produs din cauza finanțării insuficiente a lucrărilor de întreținere și reparație. În perioada anilor 1998-2006 finanțarea drumurilor a fost sub 10% din necesar. Mijloacele financiare alocate permiteau executarea doar a lucrărilor de întreținere de rutină (întreținerea pe timp de iarnă, plombarea gropilor, profilări ș.a.). Din cauza neefectuării reparațiilor medii și capitale necesare mai mult de 80% din lungimea drumurilor au depășit termenul de serviciu stabilit. Totodată, o îmbunătățire a stării drumurilor s-a produs în ultimii doi ani (2010-2011) în legătură cu majorarea acumulărilor în fondul rutier (de la 241 mil lei în 2009 pînă la 1025 mil lei în 2012). Însă aceste acumulări nu sunt suficiente pentru a readuce întreaga rețea de drumuri la starea adecvată.⁵

Figura nr. 5 ne arată că regiunea cu cea mai densă rețea de drumuri este cea de Nord. Densitatea drumurilor publice din RDN este de 33,6 km/100 km² cu o lungime a drumurilor egală cu 3,82 mii km sau circa 36,2% din lungimea totală a drumurilor naționale. Acest indicator plasează regiunea pe primul loc în republică în fața celelalte regiuni, media densității drumurilor pe țară fiind de 26,9 km/100km².

Figura 5. Densitatea drumurilor publice, km/100 km² pe regiuni, BNS: 2010

Gospodăriile casnice, în special cele din zonele rurale, din cauza stării nesatisfăcătoare a rețelei de drumuri, suportă cheltuieli suplimentare semnificative pentru accesul la serviciile sociale, de sănătate și administrative, precum și la piețele de desfacere. Conform calculelor estimative, starea nesatisfăcătoare a drumurilor impune utilizatorilor cheltuieli suplimentare de circa 2,5 miliarde lei anual. Totodată, Republica Moldova nu poate să-și valorifice potențialul investițional deplin din cauza drumurilor de rea calitate, care limitează accesibilitatea la obiectele de producere, centre culturale, turistice și piețele de desfacere. Din aceste considerente Republica Moldova este evitată ca țară - tranzit de mărfuri și pasageri.

Calitatea scăzută a drumurilor naționale, are un efect negativ și asupra securității circulației rutiere. Numărul total de decedați raportat la un milion de vehicule este de circa 1120 și numărul de decedați la o populație de un milion este de circa 120. Starea proastă a drumurilor are impact nefast asupra mediului. Cheltuielile de carburanți pe drumurile în stare rea în comparație cu starea bună a acestora se majorează cu 20%. Aceasta contribuie la emisii suplimentare a substanțelor nocive în atmosferă. În afară de aceasta drumurile proaste sunt o sursă suplimentară de zgomot și vibrație. De asemenea,

⁵Strategia infrastructurii transportului terestru, aprobată prin HG nr. 85 din 01.02.2008

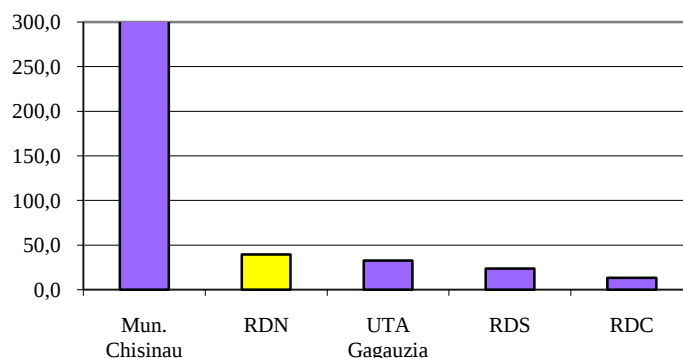
drumurile pietruite sunt o sursă de formare a norilor de praf, fapt ce influențează negativ la dezvoltarea culturilor agricole din zona de influență a drumului.

3.5 Sisteme de alimentare cu apă și canalizare

În prezent, de sisteme centralizate de alimentare cu apă potabilă dispun 1032 localități, inclusiv 3 municipii, 52 orașe (100%) și 977 localități rurale, reprezentând 66% din numărul total al acestora. Sistemele pentru alimentarea cu apă din republică constituie 1998 de complexe cu diferite grade de amenajare a sectorului comunal din localități. Din acest număr într-o stare tehnică satisfăcătoare se află 1015 complexe dintre care 870 necesită reconstrucție, iar 26 sisteme nu pot fi restabilite. Pentru 54 de sisteme, lipsește informația privind starea lor tehnică. Rețelele de distribuție au o lungime de 8994 km, dintre care 3725 sînt într-o stare tehnică nesatisfăcătoare și din această cauză gradul situațiilor de avarie a ajuns la 4,9 avarii /km, fapt care denotă uzura majoră a apeductelor. Din 271 stații de pompare 226 sînt în stare tehnică nesatisfăcătoare. Potrivit datelor BNS din 2011, majoritatea populației din localitățile rurale se alimentează cu apă din 99719 fîntîni de mină și 818 izvoare. După seceta din ultimii ani, nivelul apelor din fîntînile de mină au scăzut cu circa 2 m.⁶

Figura nr. 6 ne arată că în prezent, regiunea cu cea mai mare densitate a apeductului este municipiul Chișinău. Celelalte regiuni prezintă un nivel scăzut de asigurare cu apă, astfel, în RDN doar 33% din localități sunt conectate la apeduct. În RDN activează 13 întreprinderi municipale de aprovizionare cu apă, care au în gestiune rețele de apă cu lungimea de 1028,9 km și care anual captează circa 40 mln. m³ de apă. Aceste întreprinderi activează în centrele urbane, iar în localitățile rurale, pe lângă APL, sînt create servicii de administrare a sectorului de aprovizionare cu apă.

Figura 6. Densitatea rețelilor de apeduct, km/100 km² pe regiuni

În RDC alimentarea cu apă este efectuată preponderent din captările de apă subterană din localitățile regiunii. Calitatea apei nu întotdeauna corespunde normativelor sanitare existente pentru apă potabilă, de aceea apa din multe conducte poate fi folosită doar ca apă tehnică. Apa din fîntîni și izvoare este folosită ca apă potabilă de circa 80% din populația RDC. Pentru RDS alimentarea cu apă este efectuată preponderent din captările de apă subterană (sonde arteziene, izvoare, fîntîni-mină) dar și din r. Prut și r. Nistru. Ponderea localităților RDS care au rețele de apă potabilă în anul 2010 a constituit 54,3%. La acest compartiment există o diferență semnificativă între localitățile urbane și rurale. În localitățile urbane în profil regional prezența apeductului este remarcată în 81% din suprafață locuibilă, pe cînd în localitățile rurale ponderea este de 13%.

⁶ Strategia privind aprovizionare cu apă și canalizare a localităților din RM aprobată prin HG nr. 662 din 13.06.2007

Situația cu privire la canalizare în regiunile de dezvoltare este următoare:

1. în RDN sistemele de canalizare în RDN sînt slab dezvoltate, situația fiind similară cu situația pe țară. Sistemele de canalizare funcționează, în mare parte, doar în localitățile urbane. Densitatea rețelelor de canalizare este de aproximativ 20km/100km² ceea ce este sub media națională de 22,6%;
2. în RDC, rețeaua de canalizare este slab dezvoltată, iar tehnologiile de epurare a apelor reziduale sunt foarte depășite. Ponderea fondului locativ din RDC care dispune de rețea de canalizare este de 15,6% față de media națională 22,6%. În RDC funcționează doar 6 stații de epurare. Starea tehnică a stațiilor de epurare a apelor reziduale existente este nesatisfăcătoare.
3. rețeaua de canalizare în RDS este slab dezvoltată, iar tehnologiile de epurare a apelor reziduale sunt depășite. Ponderea fondului locativ din RDS care dispune de rețea de canalizare este de 20,1% în 2010 (față de 12,8% în anul 2008), ceea ce este sub nivelul mediu pe țară cu 12,4 %. Cu toate că gradul de conectare la sistemele de canalizare al populației este relativ scăzut, cea mai mare parte din cantitatea de apă uzată generată de unele raioane din RDS este de factură menajeră, doar aproximativ o treime provenind din surse industriale. Starea tehnică a stațiilor de epurare a apelor reziduale funcționale este nesatisfăcătoare, iar în majoritatea localităților acestea lipsesc cu desăvîrșire.

3.6 Infrastructura și managementul deșeurilor solide

Regiunile de dezvoltare sunt suficient de mari pentru a planifica dezvoltarea regională și locală, cu impact real asupra dezvoltării naționale. Există o diferență esențială de dezvoltare în profilul regiunilor de dezvoltare. Regiunea de dezvoltare Nord este mai urbanizată circa 35,4%, în mare parte datorită orașului Bălți. Între timp, regiunea de dezvoltare Centru este cea mai mare din punct de vedere a suprafeței și populației de circa 1062 mii persoane. dar are un nivel de urbanizare redus. Prin contrast, regiunea Sud este cea mai mică din punct de vedere a populației 538,69 mii persoane, dintre care populația urbană constituie circa 25.2% din populație. În domeniul sistemelor de management al deșeurilor, dotările și infrastructura existentă sunt extrem de reduse, necorelate cantitativ și calitativ cu efectivul populației.

Gestionarea deșeurilor solide este strîns legată de obiectivele de dezvoltare a țării. Pe de o parte managementul neadecvat al deșeurilor în țară are un impact negativ asupra:

1. sănătatea publică, ca rezultat al condițiilor anti sanitare ale depozitelor de deșeuri și a potențialului lor de a deveni focare de infecții
2. dezvoltării agriculturii, ca rezultat al folosirii solului pentru depozite de deșeuri, pe cînd aceste terenuri pot fi utilizate în activități agricole
3. dezvoltarea turismului, ca rezultat al deteriorării imaginii generale asociate cu depozitele de deșeuri cît și a mirosului neplăcut ce se emană de la acestea.

Generarea deșeurilor în orașe este influențată de numeroși factori, cei mai importanți fiind venitul populației, comportamentul consumatorilor, apariția pe piață de noi produse ambalate și evoluția demografică. Un nivel ridicat al venitului populației și urbanizarea a rezultat în generarea unei cantități mari de deșeuri pe cap de locuitor, acestea fiind în zonele rurale de obicei cuprinse între 0,3 - 0,4 kg/loc./zi, respectiv 0,9 kg/loc./zi sau mai mult, în zonele urbane, conform studiilor Băncii Mondiale.

Cea mai utilizată metodă de tratare a deșeurilor menajere este depozitarea pe sol, care frecvent reprezintă o sursă importantă de poluare a solului și apelor subterane. În acest context, salubritatea

localităților, managementul deșeurilor în orașe, este un obiectiv important al structurilor guvernamentale și locale⁷. Anual, prin intermediul serviciilor de salubritate din localitățile urbane se transportă la depozite de deșeuri menajere solide circa 1144-2210 mii m³ de deșeuri (anii 2000-2009).

În baza informației acumulate privind caracteristica depozitelor de deșeuri menajere solide și numărul populației din localități a fost calculată norma de generare zilnică a deșeurilor pentru o persoană. Rezultatele denotă un diapazon vast de generare zilnică a deșeurilor de la 0, 25 kg pentru or. Nisporeni, or. Cimișlia până la 0, 8 kg și 1,3 kg pe zi pentru or. Bălți și or. Chișinău respectiv. Această deviere se explică prin managementul deșeurilor practicat în localitatea indicată, acolo unde se efectuează colectarea zilnică și evidență volumelor deșeurilor evacuate, indiciile sunt mai mari. Rata minimă de generare a deșeurilor se explică prin absența unui sistem de colectare a deșeurilor, prin urmare acestea nimeresc la gunoiști neautorizate și respectiv nu au fost luate în calcul.

3.7 Turismul

În conformitate cu prevederile Strategiei de dezvoltarea a turismului pentru anii 2020, precum și a indicatorilor prezentați de către Biroul Național de Statistică, observăm următoarele caracteristici privind evoluția indicatorilor de progres ai turismului:

- Numărul agenților economici, titulari ai licenței de turism a crescut de la 238 în anul 2003 la 313 în anul 2010. Totodată, numărul angajaților a scăzut de la 1927 în anul 2003 la 1346 - în 2010. De menționat, că majoritatea agenților economici sunt concentrați în capitală, iar în 17 raioane nu activează nici o agenție de turism.
- Volumul încasărilor din activitatea de turism a crescut de la 145,6 mln. lei în 2003 până la 708 mln. lei în 2010, din care cota majoră aparține turismului internațional.
- În volumul total de încasări din activitatea turistică ponderea majoră o constituie turismul internațional, care este în creștere permanentă, pe când încasările din turismul intern cresc până în 2008, apoi descresc în 2009 și 2010.
- În încasările din turismul internațional ponderea majoră o deține turismul emițător, care este în creștere permanentă, pe când încasările din turismul receptor variază, iar în plan general se atestă descreșterea acestora.
- Numărul turiștilor moldoveni care pleacă peste hotare prin intermediul agențiilor de turism a crescut de 1,7 ori (67328 persoane - în 2003, 117204 - în 2010), în timp ce numărul de sosiri ale vizitatorilor străini în țară a scăzut de 2,6 ori (23598 persoane în 2003, 8956 - în 2010).
- Numărul total al turiștilor cazați în structurile de primire turistică cu funcțiuni de cazare este în creștere în anii 2003 - 2007, cu o descreștere bruscă în 2008 și în 2009, revenindu-și puțin în 2010. Numărul turiștilor *străini (nerezidenți)* cazați în structurile de primire turistică denotă o creștere de la 62559 în anul 2003 la 73288 în anul 2008, fiind urmată de o scădere importantă spre 2009 și o creștere în 2010.
- Numărul înnopțărilor în structurile de primire turistică atestă o dinamică pozitivă în anii 2003 - 2005, menținere la același nivel în 2006 -2007, cu scădere bruscă în 2009 și revenire lentă în 2010.⁸

⁷Datele au fost oferite de către Ministerul Mediului, și au stat la baza elaborării proiectului Strategiei Naționale a Deșeurilor a Republicii Moldova

⁸Anuarul Statistic și date oferite de către Agenția Națională a Turismului

3.8 Eficiența Energetică

În prezent situația pe domeniu în Republica Moldova arată că suntem aproape integral dependenți de sursele necesare pentru acoperirea consumului energetic circa 94 % importate. În lipsa de resurselor proprii, promovarea eficienței energetice și valorificarea surselor regenerabile de energie disponibile în teritoriu constituie căi optime pentru reducerea dependenței în cauză, precum și o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a economiei.

Cererea de energie electrică în Republica Moldova a demonstrat un trend ascendent. Dacă în trecut energia electrică era utilizată în special pentru iluminat, actualmente consumatorii utilizează energia electrică pentru spălare, curățare, comunicare, precum și în alte scopuri. În situația respectivă, promovarea utilizării aparatelor de uz casnic și a produselor cu impact energetic mai eficiente este imperativă.

În sectorul gazelor naturale se va pune accentul pe instalarea aparatelor de măsurare a volumului de gaze consumate care, de facto, a început în 1994-1995, fiind ulterior sprijinită prin Hotărârea Guvernului nr.23 din 16 ianuarie 1996 „Cu privire la contorizarea gazelor consumate de populație, instituții publice și agenți economici”.

Alimentarea cu energie termică a populației constituie un obiectiv primordial al țării. Ca urmare a deconectării de la sistemele centralizate de alimentare cu energie termică, în majoritatea localităților au fost instalate sisteme autonome de încălzire cu diferite tipuri de combustibil, care nu corespund cerințelor minimale de securitate și exercită un impact negativ asupra mediului ambiant, precum și asupra construcțiilor.

Sectorul construcțiilor deține circa 45% din consumul total de energie din Republica Moldova, urmat de sectorul transportului cu 23% și sectorul industriei cu 10%. Sectorul construcțiilor se află în continuă expansiune, ceea ce va conduce inevitabil la creșterea consumului de energie. O mare parte din fondul locativ, în total de 78,9 milioane m², are vechimea cuprinsă între 20-60 ani, caracteristicile termice ale acestuia fiind scăzute. O parte semnificativă din consumul de energie revine fondului locativ. Potențialul reducerii consumului unei clădiri vechi este estimat între 30 și 50%. Sectorul construcțiilor este responsabil pentru realizarea unei economii de energie de aproximativ 10-12% în ținta națională de 20% către anul 2020. O parte semnificativă din consumul de energie revine fondului locativ. Respectiv, emisiile de gaze cu efect de seră în acest sector, de asemenea, sînt semnificative. O trăsătură importantă a sectorului în cauză reprezintă irosirea energiei. În același timp, în comparație cu alte sectoare consumatoare de energie, utilizatorii finali de energie din sectorul locuințelor se caracterizează prin cel mai mare potențial în vederea conservării energiei.

În consumul total de energie, 23% îi revine sectorului transporturilor, care depinde în întregime de combustibilii fosili. Sectorul transportului este principalul responsabil pentru poluarea mediului ambiant, iar cererea pentru mijloacele de transport a demonstrat în ultimul deceniu un trend ascendent, înregistrînd o creștere anuală de 2%.

Industria este al treilea cel mai mare consumator de energie în Republica Moldova, deținînd 10% din totalul de energie consumat. Întru cît intensitatea și consumul de energie influențează direct prețurile produselor naționale, făcîndu-le necompetitive atît pe piața națională, cît și pe cea externă, se propun măsuri privind sporirea eficienței energetice în sectorul industrial. În sectorul public, pentru 8,6% din consumul total de energie pe țară sînt responsabile autoritățile publice locale. Prin urmare, acestea vor demonstra un rol exemplar în promovarea eficienței energetice și surselor de energie

regenerabilă, comunicînd în mod eficient cetățenilor și companiilor, după caz, rolul exemplar și acțiunile sectorului public în acest sens.⁹

3.9 Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
• Cadrul legal și instituțional de Dezvoltare Regională existent și funcțional • Guvernul RM anual alocă din veniturile bugetului de stat până la 1% în Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR). • Procedurile de achiziții publice ale proiectelor finanțate de către FNDR sunt în curs de desfășurare. • Sistemul de monitorizare și evaluare al dezvoltării regionale transparent stabilit. • Procesul de DR este deschis spre învățare și revizuire, fiind gestionat într-o manieră ce presupune evoluția • Modelul DR în Moldova se bazează pe o concentrare între diferite niveluri de guvernare • Politica de dezvoltare regională este promovată asigurînd transparență la toate nivelele, inclusiv sectoriale • Consiliile de Dezvoltare Regională sunt formate echitabil din reprezentanții atât a sectorului public, cât și celui non-public • Dezvoltarea Regională a reușit să atragă sprijinul financiar și tehnic semnificativ European și internațional:	• Insuficiența fondurilor față de necesitățile locale și regionale • Resursele FNDR sunt limitate și insuficiente pentru finanțarea proiectelor regionale • Capacitățile APL în elaborarea și implementarea proiectelor regionale sunt slab dezvoltate Nivel redus de cooperarea dintre regiuni, raioane și primării • Inexistența/(promovarea slabă) a integrării planificate în procesul de DR • Actorii regionali și locali nu reușesc să construiască o legătură între bunăstarea lor generală, calitatea vieții și necesitatea de a stimula activitățile economice locale și regionale • Lipsa unor indicatori de monitorizare a dezvoltării regionale dezagregați pe regiuni de dezvoltare • Sistemul administrației publice locale rămâne extrem de fragmentat, iar competențele între diferite niveluri de administrare sunt adesea neclare • Nu există un mecanism clar și prescriptiv care să conțină în sine recomandări cu privire la implementarea politicilor sectoriale naționale la nivel regional sau chiar local. • Procesele de identificare a proiectelor și pregătirea pro activă - deși îmbunătățite - rămân nestructurate și desfășurate în grabă. • Proiectele sunt adesea prea mici și fragmentate necorelate, cu planuri strategice locale sau operaționale regionale. • Implicarea ADR - urilor în desfășurarea procedurilor de achiziții solicită un efort mare și împiedică o abordare proactivă a dezvoltării și sprijinul actorilor DR • Politica DR este încă limitată pe teritoriul celor 3 Regiuni
Oportunități	Amenințări

⁹HG nr. 833 din 10.11.2011 cu privire la Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020

• DR rămîne a fi o prioritate în vizorul donatorilor internaționali • Dezvoltarea și aprofundarea relațiilor cu Comisia Europeană și statele membre pentru atragerea și diversificarea finanțării de proiecte • Încurajarea activităților APL-urilor prin delegarea competențelor ca rezultat al implementării reformei de descentralizare • Stimularea participării active a APL-urilor datorită sustenabilității financiare rezultată în urma implementării reformei de descentralizare fiscală • Introducerea în practica DR a conceptului de planificare integrată care va asigura coordonarea politicii DR cu politicile sectoriale și teritoriale • Elaborarea politicilor sectoriale ce permit dezvoltarea directă a sectoarelor vizate • Suportul solid din partea Agendei Guvernului privind dezvoltarea regională.	• Mediul economic extern la nivel internațional și european este nefavorabil și aceasta continuă să umbrească beneficii concrete pe care le poate aduce DR • Riscul derulării cu întârziere a reformelor: descentralizare, reforma administrativ-teritorială, transparență și anti-corupție, etc. • Insuficiența capacităților guvernelor locale în elaborarea și implementarea proiectelor • Extinderea DR în celelalte 3 Regiuni de Dezvoltare Regională induce posibilitatea diminuării eficienței dacă nu sunt prevăzute finanțări suplimentare de alimentare a FNDR • Neîndeplinirea rezultatelor DR și că sprijinul acordat, nu va avea durabilitate, cu excepția cazului în care rezultatele se manifestă rapid în teritoriu • Interesul limitat al operatorilor economici calificați de a participa la licitații publice pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională.
--	---

IV. Principiile, obiectivele și mecanismele de implementare

4.1 Principiile fundamentale ale SNDR

Scopul principal al reformei economice și sociale în RM constă în crearea condițiilor pentru funcționarea eficientă a economiei, ridicarea bunăstării și nivelului de trai al populației pe întreg teritoriul țării. Reieșind din aceasta, politica dezvoltării regionale, promovată și implementată de autoritățile publice, poartă un caracter stimulator și este orientată spre crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltare. Realizarea scopului principal depinde de o serie de factori și din aceste considerente, realizarea SNDR necesită o coordonare clară și complexă.

Prezenta Strategie se bazează pe următoarele principii fundamentale, corelate cu prevederile directivelor UE în domeniu:

- abordarea complexă a problemei în formularea scopurilor și obiectivelor SNDR
- planificare participativă
- transparența decizională
- egalitate de gen
- coeziunea teritorială
- subsidiaritate.

Politica regională a țării este direcționată spre respectarea principiilor promovării politicii regionale a UE, stipulate în documentele sale de bază, cum ar fi Regulamentul (CE) nr. 1083/2006 (Tratatul de la Lisabona), cât și alte documente cu privire la dezvoltarea regională.

4.2 Obiectivul strategic și obiective specifice

Bazându-ne pe analiza social-economică și în conformitate cu tendințele UE cu privire la realizarea politicii de dezvoltare regională, a fost identificat obiectivul general strategic al SNDR: ***Dezvoltarea echilibrată și durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova.***

Obiectivul general strategic se referă la utilizarea eficientă a politicii și la potențialul de dezvoltare a întreg teritoriului țării întru realizarea prevederilor SND până în 2020. De asemenea, realizarea scopului principal al tuturor documentelor de politici contribuie la diminuarea sărăciei și asigurarea unui trai decent pe întreg teritoriul țării. Aceasta presupune necesitatea realizării pe etape a **obiectivelor specifice** ale SNDR pe termen scurt și mediu:

1. Perfecționarea cadrului legal și normativ în domeniul dezvoltării regionale
2. Susținerea dezvoltării durabile a regiunilor și asigurarea unui sistem urban policentric
3. Consolidarea capacităților instituțiilor de dezvoltare regională în regiunile țării
4. Diminuarea disparităților locale, inter - și intra - regionale
5. Stabilirea coeziunii teritoriale și de prevenire a proceselor de marginalizare a zonelor defavorizate
6. Elaborarea și promovarea planificării integrate și participatorii în procesul de dezvoltare regională

Realizarea obiectivelor specifice se bazează pe utilizarea unor mecanisme clar definite, implementarea cărora se reflectă și este prezentă în următoarele documente: Planul de acțiuni privind realizarea SNDR, Documentul Unic de Program, Planurile Operaționale Regionale.

Implementarea obiectivelor va contribui la ameliorarea situației în următoarele domenii prioritare:

- *dezvoltarea urbană echilibrată*
- *apă și canalizare*
- *deșeurilor menajere*
- *infrastructura drumurilor*
- *businessul mic și mijlociu*
- *atractivitatea turistică*
- *eficiență energetică.*

4.3 Mecanisme și instrumente de realizare ale obiectivelor

Guvernul Republicii Moldova are un rol strategic în implementarea politicii de dezvoltare regională și realizarea obiectivelor prevăzute în prezenta strategie.

Autorității de implementare a politicii de dezvoltare regională îi revine rolul de coordonare a interacțiunii organelor centrale de specialitate ale administrației publice centrale și autoritățile administrației publice locale. Aceasta este responsabilă și de promovarea politicii de dezvoltare, în vederea consolidării oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor.

Prezenta Strategie stimulează interacțiunea cu alte politici publice sectoriale care au o focalizare teritorială explicită. Concomitent, Strategia prevede analiza și generalizarea propunerilor partenerilor externi de dezvoltare și susținere a procesului de dezvoltare regională.

Unul din factorii importanți în realizarea obiectivelor este perfecționarea mecanismului de finanțare a dezvoltării regionale din bugetul de stat prin Fondul Național pentru Dezvoltarea Regională. Modificarea mecanismului de finanțare va asigura utilizarea eficientă a fondurilor direcționate spre proiecte regionale în conformitate cu necesitățile de dezvoltare a regiunilor, identificate de către autoritățile locale. Perfecționarea mecanismului de finanțare este orientat și spre facilitarea și susținerea autorităților publice locale în aplicarea pentru finanțare din programele europene și alte fonduri externe.

Strategia prezintă anumite similitudini cu alte politici publice elaborate. Prin urmare, instrumentele folosite pentru realizarea acestora sînt similare. Concomitent, diversitatea instituțiilor implicate impune identificarea unui șir larg de instrumente de realizare a politicii de dezvoltare regională, care pot fi divizate în mai multe grupe majore:

- Instrumente instituționale - acoperă aspecte cu privire la instituționalizare, cooperare, management regional
- Instrumente administrative - prezintă aspecte cu privire la legislația în vigoare
- Instrumente metodologice / normative - prezintă elaborarea unui șir de documente de planificare, precum strategii, programe, documente de planificare teritorială
- Instrumente financiare - prezintă beneficii bugetare, beneficii fiscale, granturi și alte sisteme de suport financiar ș. a.

Ținînd cont de faptul că politica de dezvoltare regională implică întreg teritoriul țării, fiecare regiune de dezvoltare va avea posibilitate să elaboreze soluții pentru problemele de dezvoltare regională identificate.

Obiectivele strategice vor fi realizate prin identificarea instrumentelor specifice anumitor activități:

Obiectivul 1. Perfecționarea cadrului legal și normativ în domeniul dezvoltării regionale

Cadrul legal și normativ al dezvoltării regionale urmează a fi revizuit, în urma lecțiilor învățate în perioada implementării strategiei precedente. Astfel, vor fi elaborate recomandări pentru modificarea și completarea actelor legislative și a celor normative, care reglementează activitățile instituțiilor regionale în scopul sporirii rolului lor în calitate de coordonatori principali ai implementării politicii respective. În același timp, vor fi actualizate manualele operaționale, instrucțiunile, fișele de evaluare și alte documente ale politicii de DR.

Perfecționarea actelor legislative și a celor normative presupune elaborarea unui șir de instrumente și mecanisme de susținere a dezvoltării regionale:

- perfecționarea procedurilor de organizare ale apelurilor de propuneri de proiecte, proceselor de evaluare și selectare a acestora pentru finanțarea din FNDR cu scopul reducerii termenilor și simplificării procesului dat;
- optimizarea principiilor de activitate a instituțiilor implicate în procesul de realizare a politicii de dezvoltare regională;
- consultarea publică a proiectelor de modificare a cadrului legal și normativ;
- organizarea meselor rotunde și seminarelor pentru identificarea propunerilor de modificare și completare a legislației în domeniu.

Mecanismele și instrumentele menționate, dar și propunerile de modificări și completări ale actelor legislative și normative, precum și alte activități care vor contribui la realizarea obiectivului nominalizat, se regăsesc în Planul de acțiuni cu privire la implementarea SNDR.

Impact scontat:

Realizarea prezentului obiectiv va contribui la îmbunătățirea cadrului legal și normativ în domeniu și corelarea acestora cu prevederile politicii corespunzătoare ale UE. De asemenea, necesitatea modificării și completării prezentelor acte va contribui la simplificarea desfășurării unui șir de activități precum desfășurarea apelurilor de propuneri de proiecte, elaborarea unor criterii de evaluare a proiectelor de dezvoltare regională, asigurarea realizării cu succes ale activităților desfășurate în cadrul instituțiilor implicate în procesul de realizare a politicii de dezvoltare regională, de exemplu:

- optimizarea realizării atribuțiilor Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare – în acest caz urmează a fi realizate un șir de activități care ar facilita activitatea acestora, și va contribui la implicarea mai pronunțată în procesul de realizare a politicii de dezvoltare regională;
- modificarea atribuțiilor de activitate ale Agențiilor de Dezvoltare Regională, care ar reprofila activitatea acestora din instituții responsabile pentru implementare proiectelor în instituții responsabile pentru dezvoltarea regională cu rol de facilitatori ai procesului de planificare strategică a regiunilor.

Obiectivul 2. Susținerea dezvoltării durabile a regiunilor și asigurarea unui sistem urban policentric

Realizarea obiectivului cu privire la dezvoltarea echilibrată a regiunilor, presupune în esență utilizarea reciproc avantajoasă a potențialului social - economic al orașelor și a resurselor teritoriale ale regiunii, având ca sarcină dezvoltarea sistemului urban policentric, atractiv și competitiv.

Dezvoltarea urbană și teritorială echilibrată va fi asigurată prin:

- elaborarea și implementarea Planului Național de Amenajare a Teritoriului
- elaborarea documentației de urbanism pentru localități, în care vor fi evidențiate problemele prioritare ținând cont de importanța lor ierarhică în sistemul de așezări
- stimularea dezvoltării serviciilor publice ca temei pentru asigurarea standardelor sociale garantate către populația din localitățile urbane și rurale
- utilizarea potențialului economic al orașelor, care vor contribui la dezvoltarea ariilor adiacente acestora
- elaborarea și implementarea programelor și proiectelor investiționale.

Implementarea obiectivului dat va contribui la stimularea și realizarea acțiunilor de organizare și dezvoltare a localităților. Realizarea activităților sus menționate și focusarea eforturilor de dezvoltare în localitățile urbane cu potențial de creștere economică, identificate conform unei metodologii bine definite și obiective, ar asigura o dezvoltare durabilă a localităților bazată pe principii de policentrism.

Impactul scontat:

Atingerea rezultatului final în urma realizării obiectivului vizat va contribui la ameliorarea situației în următoarele aspecte:

- creșterea potențialului economic al orașelor și a investițiilor în capital fix;
- sporirea potențialului de atragere a investițiilor și a competitivității;
- îmbunătățirea condițiilor de trai al populației;
- crearea noilor locuri de muncă;
- dezvoltarea serviciilor de utilitate publică;
- sporirea atractivității turistice;
- crearea premiselor de dezvoltare a instituțiilor de învățământ;
- perfecționarea infrastructurii fizice.

Obiectivul 3. Consolidarea capacităților instituțiilor de dezvoltare regională

Politica de dezvoltare regională vizează întreg teritoriul țării, totuși în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, într-o etapă inițială eforturile Guvernului au fost focusate pe trei regiuni de dezvoltare: Nord, Centru și Sud. În perioada următoare prevederile politicii de dezvoltare regională vor fi extinse inclusiv și în regiunile de dezvoltare - Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, municipiul Chișinău și regiunea Transnistreană.

Pentru uniformizarea capacităților în domeniul dezvoltării regionale pe întreg teritoriul RM, va fi asigurat un proces continuu de dialog, perfecționare profesională și implicare activă a reprezentanților tuturor regiunilor în procesul de dezvoltare a țării.

Acest obiectiv va fi realizat prin:

- elaborarea și implementarea unui plan comun de activități care ar facilita corelarea politicilor sectoriale cu cele naționale în domeniul dezvoltării regionale;
- organizarea instruirii reprezentanților administrației publice locale în domeniul politicii de dezvoltare regională;

- vizite de studiu, atât în țară, cât și peste hotare, avînd scopul schimbului de experiență și obținerea bunelor practici a implementării politicii de dezvoltare regională;
- organizarea companiilor de conștientizare a populației din regiunile vizate, în domeniile prioritare ale SNDR;
- optimizarea cadrului de funcționare a CRD.

De asemenea, pentru realizarea acestui obiectiv sunt desfășurate un șir de activități ce țin de includerea domeniului de Dezvoltare Regională în curriculumul programelor de învățămînt în mai multe instituții de învățămînt superior. Acest fapt va contribui la acordarea unui areal mai mare al cunoștințelor cu privire la dezvoltarea regională, care este un domeniu relativ nou pentru Republica Moldova.

Impactul scontat:

Acest obiectiv contribuie la dezvoltarea capacităților tuturor instituțiilor implicate în realizarea politicii de dezvoltare regională pe întreg teritoriul țării. Aceste activități vor contribui la dezvoltarea capacităților pentru mai multe domenii, precum:

- planificarea strategică de dezvoltare a regiunilor;
- elaborarea și implementarea proiectelor regionale;
- evaluarea și monitorizarea atât în timpul implementării proiectelor cât și în perioada post implementare.

Deplasările de studiu în alte țări avansate în domeniu, presupun o îmbogățire a cunoștințelor cu privire la gestionarea proiectelor implementate, cooperare inter municipală, crearea parteneriatelor publice-private, activități care contribuie la asigurarea populației cu un nivel minim de servicii publice.

Obiectivul 4. Diminuarea disparităților semnificative locale, inter- și intra- regionale

Diminuarea disparităților în cadrul regiunilor rămîne a fi un obiectiv specific al politicii de dezvoltare regională corelat cu prevederile politicilor UE în domeniu. Realizarea acestuia implică unele proceduri ce țin de: (i) dezvoltarea statisticii regionale, (ii) aplicarea unor instrumente specifice de analiză, precum ar fi Indicele de Deprivare a Ariilor Mici.

Mecanismele de realizare a acestui obiectiv sunt:

- *selectarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională*—în baza analizei necesităților identificate în regiunile de dezvoltare, ca urmare a analizei social-economice. Promovarea programelor și proiectelor regionale cu caracter multiplicativ, orientate spre susținerea economică.
- *clusterizarea* reprezintă un proces de concentrare geografică a teritoriilor, localităților, serviciilor sau altor activități desfășurate în diferite domenii interconectate, stabilite între instituții asociate într-un anumit domeniu. Clusterelor contribuie la creșterea productivității și calității serviciilor acordate, la nivel național și regional, dar și contribuie la eficientizarea managementului strategic.

- *competitivitatea* va deveni factorul decisiv al procesului de accesare a fondurilor destinate implementării proiectelor și programelor de dezvoltare care vor contribui la diminuarea disparităților semnificative locale.
- *observatorul teritorial* reprezintă structurile menite să colecteze și să analizeze toate datele relevante privind evoluția social-economică a teritoriilor pentru a oferi cunoștințe fiabile despre evoluția lor, specificul lor și legăturile dintre ele.
- promovarea principiilor de cooperare inter-municipală care va favoriza în mod direct și indispensabil încurajarea și promovarea contribuției mai active a actorilor regionali și locali în cadrul politicii de dezvoltare regională. Stimularea cooperării inter-municipale prin implementarea proiectelor de dezvoltare regională va presupune înființarea, organizarea, reglementarea, finanțarea, exploatarea, monitorizarea și gestionarea în comun a serviciilor de utilități publice pe raza de competență a unităților administrativ-teritoriale membre.
- regionalizarea serviciilor de utilitate publică reprezintă un imperativ al timpului și are ca scop crearea unor operatori eficienți de prestare a serviciilor. Concomitent, aceasta va asigura consolidarea capacităților autorităților locale de a monitoriza eficient activitatea lor.
- promovarea parteneriatului public-privat în implementarea proiectelor de dezvoltare regională. Acest instrument vine să compenseze insuficiența fondurilor disponibile ale administrației publice locale, lipsa unui personal specializat care ar contribui la sporirea gradului de atragere a surselor financiare sau chiar imposibilitatea de a face față condițiilor impuse de criteriile de eligibilitate prevăzute în programele operaționale.

Impactul scontat:

Realizarea activităților la obiectivul dat va contribui la dezvoltarea echilibrată a localităților și va condiționa diminuarea disparităților în dezvoltare intra și inter regionale și anume:

- crearea condițiilor de dezvoltare a localităților subdezvoltate și sporirea competitivității lor;
- asigurarea populației din localitățile cu un minim necesar de servicii publice calitative la prețuri accesibile;
- regionalizarea serviciilor;
- atragerea mai multor localități la implementarea în comun a unor proiecte de investiții publice de interes zonal sau regional, destinate înființării, modernizării sau dezvoltării sistemelor de utilități publice aferente acestor servicii;
- îmbunătățirea condițiilor infrastructurii locale vor contribui la atragerea investițiilor în localități, va facilita mișcarea forței de muncă și a mărfurilor, dezvoltarea infrastructurii turistice și de agrement;

Obiectivul 5. Asigurarea coeziunii teritoriale și prevenirea proceselor de marginalizare a zonelor defavorizate

Coeziunea teritorială devine un element de durată a politicii de dezvoltare a UE, iar după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, acesta a devenit o prioritate de bază a comunității europene. În această ordine de idei, SNDR este orientată spre asigurarea coordonării cu directivele UE și alte documente, în primul rând Cartea verde privind coeziunea teritorială.

Coeziunea teritorială reprezintă, de asemenea, abordarea legăturilor dintre mediul urban și cel rural, din punct de vedere al accesului la infrastructuri și servicii de calitate, precum și a disparităților de dezvoltare dintre regiuni.

Constrângerea insuficienței resurselor financiare, solicită identificarea unor orașe cu potențial de creștere economică, în care ar fi concentrate, atât eforturile administrative, cât și cele financiare. În rezultatul concentrării eforturilor, factorul economic și influența acestuia se va răspîndi și în localitățile din raza adiacentă ale acestora.

Sistemul urban echilibrat și policentric, promovează cooperarea între orașele cu potențial de creștere. Acest model presupune oferirea unei părți din propria valoare adăugată altor localități din zonele rurale și periferice, precum și din zonele cu provocări și necesități geografice specifice. În acest context va fi asigurată lichidarea disparităților între urbe și localitățile rurale, va permite integrarea tuturor teritoriilor din regiune în procesul de dezvoltare și va stimula competitivitatea localităților la nivel regional. Acest obiectiv urmează a fi realizate cu ajutorul următoarelor instrumente și mecanisme:

- Promovarea principiilor de cooperare intermunicipală în cadrul politicii de dezvoltare regională .
- Desfășurarea Apelului de Propuneri de Proiecte din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională privind selectarea proiectelor ce vor contribui la atingerea obiectivului vizat.
- Elaborarea grilelor de evaluare a proiectelor regionale parvenite în cadrul Apelului de Propuneri de Proiecte.

Impactul scontat:

Realizarea prezentului obiectiv presupune în esență identificarea unui șir de mecanisme și instrumente care ar contribui la extinderea și dezvoltarea spectrului de servicii publice și calității acestora pînă la nivelul orașelor mari (Chișinău și Bălți).

Obiectivul 6. Elaborarea și promovarea planificării integrate și participatorii în procesul de dezvoltare regională

Perioada 2010-2012 de implementare a politicii de dezvoltare regională a dat start realizării multor proiecte regionale care au fost direcționate spre rezolvarea problemelor legate în special de reabilitarea infrastructurii fizice (apă/canalizare, drumuri, etc.) și gestionarea deșeurilor solide. Totodată, multe proiecte au fost fragmentate, izolate și slab coordonate cu strategiile sectoriale și teritoriale. Practicile anterioare au demonstrat necesitatea promovării unei planificări integrate și participatorii în procesul DR, care este într-o deplină conformitate cu practicile UE. Strategia presupune două instrumente ale planificării integrate - financiar și instituțional.

Tabelul 3. Concept al planificării participative

Sector	Instituții Naționale/Inter-ministeriale	Principalele surse de finanțare
Apă / Canalizare	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor - APL La nivel sectorial: - Ministerul Mediului	- FNDR - Buget Local - Fondul Ecologic
Gestionarea deșeurilor solide	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	- FNDR

	- APL La nivel sectorial: - Ministerul Mediului	- Buget Local - Fondul Ecologic
Eficiență energetică	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor La nivel sectorial: - Ministerul Economiei - Ministerul Mediului - Agenția pentru Eficiență Energetică - APL	- FNDR - Fondul Ecologic - Fondul pentru Eficiență Energetică - Buget Local
Drumuri	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor La nivel sectorial: - Ministerul Transporturilor - APL	- FNDR - Fondul Rutier - Buget Local
Dezvoltarea și sprijinirea Antreprenoriatului (servicii industriale și comerciale)	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor La nivel sectorial: - Ministerul Economiei - APL	- FNDR - Buget Local
Turism	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor La nivel sectorial: - Agenția Turismului - Ministerul Economiei - APL	- FNDR - Buget Local
Dezvoltare rurală	La nivel regional: - Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor La nivel sectorial: - Ministerul Economiei - Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare - APL	- FNDR - Fondul pentru subvenționare în agricultură - Buget Local

Planificarea integrată și participativă facilitează procesul de implementare a politicilor naționale și sectoriale la nivelul regiunilor de dezvoltare fapt care optimizează inițiativele de nivel local, parvenite în baza direcțiilor de dezvoltare ale acestora. În acest scop, vor fi elaborate și implementate modele de cooperare inter-municipală și inter-regională în cadrul procesului de planificare integrată a dezvoltării regionale, luându-se în considerare principiile non-discriminatorii și de gender. Mai mult decât atât, planificarea integrată la nivel regional va permite ridicarea calității planurilor și strategiilor de dezvoltare social - economică pentru APL-urile de nivel I și II prin racordarea la viziunea holistică de dezvoltare a regiunilor.

Mecanismele și Instrumentele necesare pentru realizarea acestui obiectiv sunt:

- Corelarea interministerială a activităților în procesul de identificare și selectare a proiectelor în regiuni;
- Utilizarea listei indicatorilor de monitorizare și evaluare la nivel de proiecte, programe, strategii, regional și național în concordanță cu rezultatele implementării statisticii regionale;
- Utilizarea metodologiei și instrucțiunilor privind planificarea integrată;
- Planificarea regională integrată;
- Dezvoltarea statisticii regionale și crearea sistemului durabil de menținere a statisticii regionale.

Impactul scontat:

Realizarea cu succes a obiectivului vizat va avea un impact semnificativ în formarea unor viziuni comune a tuturor actorilor implicați în procesul de realizarea a politicii de dezvoltare regională și va contribui la:

- îmbunătățirea procesului de planificare;
- evitarea suprapunerii activităților direcționate spre realizarea obiectivelor;
- concentrarea eforturilor financiare;
- utilizarea eficientă a resurselor umane;
- abordarea univocă a mecanismelor de realizare a obiectivelor.

V. Managementul procesului de implementare a SNDR

5.1 Managementul instituțional

Implementarea cu succes a SNDR presupune participarea activă a actorilor la nivel național și local, atât din sectorul public, cât și din sectorul neguvernamental, precum și coordonarea bună a activității lor. Organul care asigură coordonarea implementării SNDR la nivel național este Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR).

Consiliul Național este o structură funcțională, constituit în scopul aprobării, promovării și realizării la nivel național a obiectivelor politicii de dezvoltare regională.

CNCDR va întreprinde întregul spectru de activități de management și de monitorizare a procesului de implementarea politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Autoritatea de implementare a politicii de dezvoltare regională (MDRC) este responsabilă de dezvoltarea regională în țară. Autoritatea va promova și implementa politicile de dezvoltare regională, va informa Guvernul despre toate etapele dezvoltării regionale și va supraveghea modul de implementare a Strategiei. Rapoartele anuale prezentate Guvernului și CNCDR vor include o evaluare a implementării Strategiei și DUP, făcută în baza analizei agregate și a datelor de monitorizare colectate la nivel regional.

MDRC este responsabil de realizarea sarcinilor prevăzute de lege și de desfășurarea activităților stipulate în SNDR.

Totodată, Consiliile Regionale pentru Dezvoltare (CRD) vor monitoriza și vor coordona activitățile de implementare a politicii în domeniu în regiunile în care au fost constituite. CRD va dirija, la nivel regional, realizarea programelor și proiectelor desfășurate în regiune. Fiind un organ reprezentativ, va stimula implicarea societății civile și sectorului privat în procesul de realizare a obiectivelor strategiei și va asigura caracterul transparent al implementării lor.

Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR) vor asigura coordonarea implementării strategiei la nivelul regional. ADR va monitoriza și va evalua procesul de implementare a programelor și proiectelor menite să asigure realizarea obiectivelor SNDR în regiunile de dezvoltare. Vor întreprinde măsuri de acordare a suportului informațional, metodologic și consultativ administrațiilor publice locale în vederea dezvoltării echilibrate și durabile a regiunilor.

5.2 Managementul financiar

Necesitățile de finanțare a politicii de dezvoltare regională sînt majore, iar resursele publice disponibile pentru implementarea ei sînt limitate, conștientizînd acest fapt, SNDR prevede un număr restrîns de priorități, dar care au un impact maxim asupra dezvoltării social-economice a regiunilor în urma implementării lor. În acest context, necesitățile de finanțare pe priorități și sursele de finanțare preconizate se calculează odată cu identificarea proiectelor care vor fi incluse în Documentul Unic de Program.

În conformitate cu prevederile Legii privind dezvoltarea regională, principala sursă de finanțare a programelor și proiectelor orientate spre atingerea obiectivelor de dezvoltare regională este FNDR,

care se formează din alocațiile anuale ale bugetului de stat, ca o poziție distinctă pentru politica de dezvoltare regională.

Cuantumul FNDR este de 1% din veniturile bugetului de stat, aprobat prin legea bugetului de stat pentru anul respectiv. În Fond pot fi atrase și alte mijloace financiare din sectorul public și cel privat la nivel local, regional, național și internațional, inclusiv și mijloacele oferite prin programele de asistență ale Uniunii Europene.

FNDR prevede mijloace pentru toate regiunile de dezvoltare. Repartizarea mijloacelor Fondului se bazează pe principiile alocării prioritare a surselor în zonele defavorizate și în localitățile cu potențial de creștere economică. Totodată, alocarea resurselor depinde de conformitatea și calitatea programelor și proiectelor prezentate.

Resursele FNDR vor continua să fie orientate spre implementarea proiectelor de dezvoltare regională și acoperirea costurilor operaționale ale instituțiilor de dezvoltare regională. Concomitent, din FNDR vor fi prevăzute surse pentru activitățile prioritare ale ADR-urilor întru facilitarea implementării politicii de dezvoltare regională: dezvoltarea instituțională a ADR-urilor și creșterea capacităților regiunilor, promovarea parteneriatelor regionale, asigurarea monitorizării și evaluării activităților organizate pe teritoriul RD, crearea bazelor de date și acumularea materialelor suport pentru lansarea proiectelor în domeniile prioritare de dezvoltare a regiunilor, promovarea ADR-urilor, informare și comunicare intra și inter regională.

Una din metodele de atragere a resurselor pentru finanțarea proiectelor în regiunile de dezvoltare o constituie susținerea aplicanților, prin acordarea suportului financiar din FNDR, astfel soluționând problema co-finanțării proiectelor atrase din surse europene.

Adițional, autoritățile publice locale sînt încurajate să orienteze sursele din bugetele lor spre cofinanțarea unor proiecte, în special în cadrul programelor de asistență externă, unde asemenea co-finanțare este obligatorie.

O sursă importantă de finanțare a politicii de dezvoltare regională, precum și a programelor și proiectelor din Documentul Unic de Program va fi considerată asistența acordată de donatorii externi, atît prin programele de cooperare cu Guvernul Republicii Moldova, cît și prin programe disponibile autorităților regionale și locale.

Programele de cooperare transfrontalieră presupun stabilirea parteneriatelor cu actorii din statele vecine precum și din UE în implementarea unor proiecte de dezvoltare a regiunilor și vor deveni o sursă importantă de finanțare a politicii în domeniu.

Mecanismele de finanțare aplicate pot fi realizate, atît prin suplinirea FNDR, cît și prin finanțarea directă a proiectelor de dezvoltare regională. În acest scop, va fi prevăzută modalitatea de finanțare prin conturile instituțiilor de dezvoltare regională.

Mobilizarea altor surse, inclusiv prin promovarea parteneriatelor public-private pentru finanțarea priorităților de dezvoltare regională, vor constitui un element esențial al activităților agențiilor de dezvoltare regională și a autorităților publice locale de ambele niveluri.

Promovarea parteneriatului public - privat în implementarea proiectelor de dezvoltare regională. Acest instrument vine să compenseze insuficiența fondurilor disponibile ale administrației publice locale, lipsa unui personal specializat care ar contribui la sporirea gradului de atragere a surselor

financiare sau chiar imposibilitatea de a face față condițiilor impuse de criteriile de eligibilitate, prevăzute în programele operaționale externe.

5.3 Monitorizare și evaluare

Întru consolidarea procesului de dezvoltare regională este esențială perfecționarea continuă a sistemului de monitorizare și evaluare, ajustat la toate nivelele vizate (al prezentei Strategii, a strategiilor de dezvoltare regională precum și la nivel de proiecte) prin indicatori specifici. Sistemul general de monitorizare și evaluare a politicii de dezvoltare regională este elaborat într-o manieră consecventă cu procesul de raportare privind principalele documente de planificare strategică de nivel național. Pe măsura evoluției sistemului național de monitorizare și evaluare, elementele de monitorizare ale SNDR vor evolua și ele.

Procesul de raportare este desfășurat etapizat, pentru a asigura ierarhizarea informației:

- Raportarea cu privire la implementarea proiectelor finanțate din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională este efectuată de către Agențiile de Dezvoltare Regională atît Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, cît și Ministerului. Informația privind implementarea proiectelor este cumulată în Rapoartele trimestriale. Rapoartele către Minister se prezintă la fiecare șase luni, pentru a permite Direcției Generale Dezvoltare Regională să elaboreze raportul de progres semestrial privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională. Un raport anual va fi pregătit de către Agențiile de Dezvoltare Regională la sfîrșitul fiecărui an financiar.
- Rapoartele privind progresul de implementare a prezentei SNDR, vor fi elaborate de către Minister și vor fi prezentate semestrial către Consiliul Național și anual Guvernului.
- Raportarea cu privire la gradul de realizare a Planului de Acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru perioada 2013-2015 (anexă la prezenta Strategie) este efectuată de către Minister. De asemenea, Ministerul va efectua raportarea asupra tendințelor economice la nivelul regiunilor, în baza informației oferite de către Biroul Național de Statistică, în conformitate cu Programul lucrărilor statistice, aprobat anual de către Guvern. Planul de Acțiuni, la rîndul său, include atît indicatori calitativi, cît și cantitativi. Indicatorii calitativi, care sunt în mare parte indicatori de proces (exemplu - dacă o acțiune a fost întreprinsă sau nu) vor fi monitorizați de către Minister. Indicatorii cantitativi, care urmăresc progresul de implementare a documentului unic de program vor fi elaborați din informația privind proiectele, prezentată de către agențiile de dezvoltare regională.

Adițional raportării privind progresul obținut în procesul de realizare a politicii de dezvoltare regională, fiecare gestionat de proiect trebuie să prezinte un raport detaliat la finalizarea implementării, care să evalueze succesul general al proiectului, să raporteze despre rezultatele specifice și indicatorii de impact, precum și să identifice impactul de lungă durată a proiectului, odată cu finalizarea lui.

Pentru proiecte mai mari vor fi efectuate studii de evaluare a impactului. Evaluarea impactului proiectelor se va efectua în baza metodologiei corespunzătoare elaborate de către Minister. În cadrul evaluării, reieșind din valoarea rezultatelor proiectului, se vor efectua și sondaje participative ale beneficiarilor, inclusiv și cei finali. Pentru proiectele, în special pentru care beneficiile se anticipează de a fi atît de lungă durată, cît și extinse teritorial, agențiile de dezvoltare regională vor organiza evaluarea impactului într-o perioadă de timp corespunzătoare, după finalizarea proiectului. Resursele financiare pentru post-evaluarea impactului proiectului, vor fi planificate în bugetul operațional al

ADR. La necesitate, evaluarea se va efectua și pe parcursul implementării proiectului. Resursele financiare necesare pentru aceste activități vor fi incluse în bugetul proiectului.

Agențiile de dezvoltare regională, de asemenea, vor efectua cercetări ale percepției pentru Consiliile Regionale, pentru a evalua cum sunt percepute de către populația locală activitățile acestuia și progresul în implementarea prezentei Strategii. Rezultatele acestor cercetări sunt prezentate ca parte componentă a raportului trimestrial, precum și în calitate de raport individual către Consiliul Regional pentru Dezvoltare.

5.4 Transparența în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională

Asigurarea transparenței în implementarea politicii de dezvoltare regională prevede actualizarea permanentă a paginilor web ale Ministerului și ale ADR, monitorizarea continuă a tuturor evenimentelor desfășurate în DR, participarea la expoziții, colaborarea permanentă cu sursele de informare în masă, etc.

Sistemul de monitorizare și evaluare, este, de asemenea, esențial pentru a oferi informații și imagine clară a modului în care programele îndeplinesc obiectivele și în materia de egalitate de șanse între femei și bărbați.

Luând în considerare lecțiile învățate din perioada implementării a strategiei 2010-2012 va fi dezvoltată metodologia monitorizării și evaluării:

- va fi dezvoltată statistica regională;
- va fi revizuită lista indicatorilor la nivelul proiectelor, regiunilor și național;
- va fi elaborată metodologia de evaluare a impactului proiectelor;
- va fi asigurată diseminarea rezultatelor monitorizării și evaluării, prin plasarea informației pe pagina web a Ministerului și ADR-urilor, a buletinelor informative periodice.

Asigurarea transparenței monitorizării și evaluării în implementarea politicii de dezvoltare regională va asigura responsabilizarea actorilor implicați în domeniul dat, va condiționa întreprinderea unor măsuri eficiente de corectare a activităților ce nu corespund politicii și va oferi posibilitatea examinării în dinamică a proceselor de dezvoltare socio-economică a regiunilor.